

СПЕЦПРОЕКТ:
АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Збірник наукових праць
IX Міжнародної науково-практичної конференції
Київ – Дніпропетровськ • 30–31 травня 2014 р.

У двох томах

Том 2

Актуальні питання сучасності

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2014

УДК 1+7+8+30+32+378
ББК 65.01
С 71

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М. Х. – д. держ. упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з навчально-виховної роботи Університету менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С. Д. – д. держ. упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління, м. Київ;
 - Дацій О. І. – д. е. н., професор, Заслужений працівник освіти України, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, м. Київ;
 - Шепель Ю. О. – д. філол. н., професор, професор кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара.
-

С 71 Спецпроект: аналіз наукових досліджень : зб. наук. праць ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 трав. 2014 р. : у 2 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2014.

ISBN 978-617-645-180-8

Т. 2 : Актуальні питання сучасності. – 2014. – 94 с.

ISBN 978-617-645-182-2

У збірнику надруковано наукові праці ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Спецпроект: аналіз наукових досліджень».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 1+7+8+30+32+378

ББК 65.01

ISBN 978-617-645-180-8

ISBN 978-617-645-182-2 (Т. 2)

© Авторський колектив, 2014

**Екологічні засади еволюції
та охорони навколишнього середовища**

Мурадян З. З.

Ереванський державний університет, Республіка Армения

**АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ИЗМЕНЕНИЯ АБСОЛЮТНОГО
МАКСИМАЛЬНОГО РАСХОДА ВОДЫ НАИБОЛЕЕ КРУПНЫХ РЕК
БАССЕЙНА ОЗЕРА СЕВАН**

В последние десятилетия заметно увеличились природные катастрофы и причиняемые ими ущербы. Среди них особое место занимают водные катастрофы, которые в основном проявляются в тропических и субтропических странах с сухим резко континентальным климатом. Армения находится в северной части сухого субтропического климатического пояса, кроме этого она является горной страной, и эти явления очень типичны в речных долинах, где размещена основная часть населенных пунктов Республики Армения (РА).

Цель исследования – проанализировать и оценить динамику изменений абсолютных максимальных расходов сравнительно крупных рек бассейна озера Севан (табл. 1, рис. 1).

Севан – одно из высокогорных пресных озер мира, самое крупное озеро Кавказа. Оно считается огромным резервуаром пресной воды не только для Армении, но и для стран региона.

**Таблица 1. Гидрографические и гидрологические характеристики
Наиболее крупных рек бассейна озера Севан**

Река – пункт	Длина реки, км	Площадь бассейна, км ²	Средняя высота бассейна, м	Среднегодовой расход, м ³ /с	Модуль стока, л/(с.км ²)
Аргичи – Верин Геташен	51	384	2470	5,6	14,6
Гаварагет – Норадуз	41	467	2430	3,8	8,1
Масрик – Торф	45	685	2310	4,1	5,9
Дзыкнагет – Цовагюх	22	85	2220	1,1	12,9

Зеркало озера в естественном состоянии было расположено на высоте около 1916 м над уровнем моря, площадь составляла 1416 км², а объем воды – 58,5 млрд м³. После искусственного понижения (около 20 м) площадь зеркала стала 1242 км², объем – 32,8 млрд м³, а максимальная глубина – около 79 м.

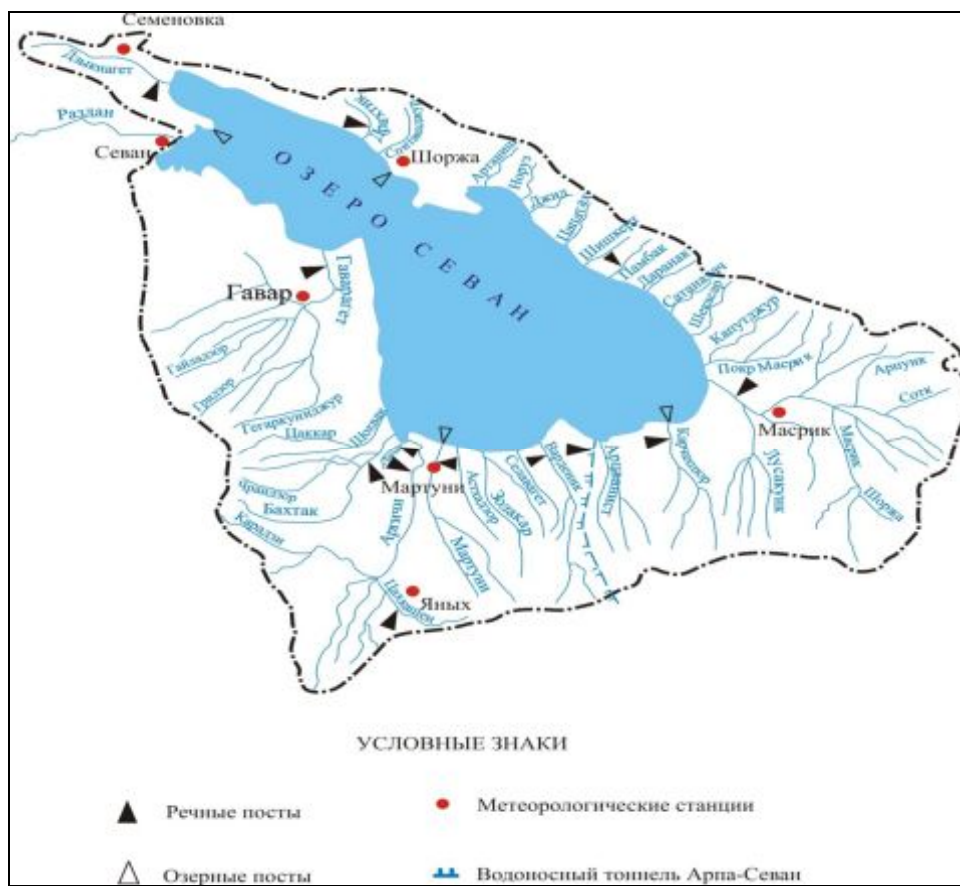

Рис. 1. Карта-схема гидрографической сети бассейна озера Севан

С целью исследования динамики изменений абсолютных максимальных расходов сравнительно крупных рек бассейна озера Севан для всех наблюдательных пунктов бассейна выбрали тот же промежуток времени – 1950–2010 гг., чтобы они были сравнимы. Для всех выбранных рек построены графики изменений (рис. 2). Определены линейные уравнения, рассчитаны объемы и процентные значения изменения расходов (табл. 2).

Как видно из графиков и таблицы, в случае трех из четырех исследованных рек наблюдается ярко выраженная тенденция уменьшения абсолютных максимальных расходов. Только на р. Дзыкнагет наблюдается тенденция увеличения – 24,8 %.

Причем, среди них в случае р. Масрик тенденция уменьшения максимальных расходов выражена очень слабо – 3,1 %, а для рек Аргичи и Гаварагет она составляет соответственно -38, 5 и 23,3 % (рис. 2, табл. 2).

Была сделана попытка выявить какую-либо закономерность между группами рек, имеющих тенденцию уменьшения или увеличения максимальных расходов, однако нам не удалось найти убедительные аргументы. Поэтому мы решили не делать какое-либо заключение, т.к. задача имеет необходимость дополнительного и многостороннего исследования.

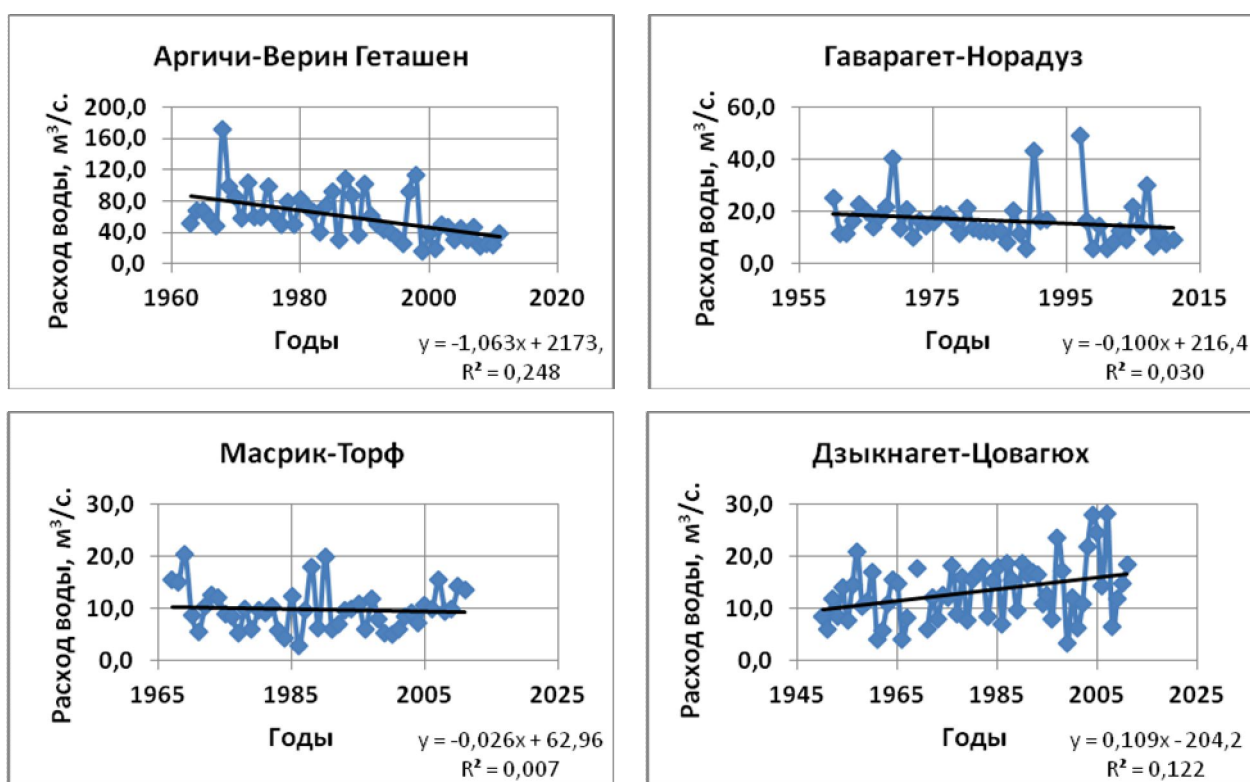

Рис. 2. Динамика изменения абсолютного максимального стока некоторых рек бассейна озера Севан

Таблица 2. Изменение абсолютного максимального стока некоторых рек бассейна озера Севан

Река – пункт	Уравнения трендов	Коэффициент корреляции, R^2	Абсолютный максимальный расход, м³/с., (ср. 1950–2010 гг.)	Изменение расходов воды, $Q_{\max}$	
				м³/с	%
Аргичи – Геташен	$y = -1.0637x + 2173.9$	$R^2 = 0,248$	60,2	-23,2	-38,5
Гаварагет – Норадуз	$y = -0.1007x + 216.41$	$R^2 = 0,030$	16,3	-3,8	-23,3
Масрик – Торф	$y = -0.0267x + 62.96$	$R^2 = 0,007$	9,8	-0,3	-3,1
Дзыкнагет – Цовагюх	$y = 0.1098x - 204.25$	$R^2 = 0,122$	13,3	3,3	24,8

Тем не менее, по нашему мнению, тенденция уменьшения абсолютных максимальных расходов обусловлена тем, что в этом же периоде (1950–2010 гг.) среднегодовая температура воздуха РА по сравнению со средней стандартного периода времени 1961–1990 гг., принятой Межправительственной группой экспертов по изменению климата, повысилась на $1,03^{\circ}\text{C}$ [2], вследствие чего выпавший в речных бассейнах снег на накапливается долго. С ранней весны он начинает постепенно таять, и в конце весны уменьшается или полностью исчезает вероятность наблюдения абсолютных максимальных расходов.

Исследования показали, что в этом же периоде на территории РА уменьшаются также 30-дневные максимальные стоки и атмосферные осадки [1; 2].

Для абсолютных максимальных расходов рек бассейна озера Севан исследована также их цикличность в течение времени.

С хода трендов изменений абсолютных максимальных расходов ясно видно, что во всех реках наблюдается ясно выраженная цикличность (рис. 2). Она состоит в основном из малых циклов (повторяемостью в 3–5 лет), а в отдельных случаях наблюдаются сравнительно длинные (повторяемостью в 10–20 лет) циклы.

В общем, исследования показывают, что основная часть рек до 1950–1960-х гг. имеет хорошо выраженную естественную цикличность, а после этого, когда постепенно возрастает хозяйственная деятельность человека, последние переходят в нерегулярные колебания.

Таким образом, обобщая динамику изменений абсолютных максимальных расходов рек бассейна озера Севан, можем сделать вывод, что, в общей сложности, на их формирование почти одинаковое влияние оказывают как природные, так и антропогенные факторы.

В динамике абсолютных максимальных расходов в основном наблюдается тенденция уменьшения. То есть, можно предположить, что степень риска ожидаемых гидрологических катастроф снизилась.

Список использованных источников:

1. Варданян Т. Г. Колебания стока рек Армении и его прогноз при глобальном изменении климата: дис. ... на соиск. ученой степени д-ра географ. наук / Т. Г. Варданян. – Ереван, 2013. – 266 с.
2. Мелконян Г. А. Изменение климата и его модельные сценарии для территории Армении. В кн.: Вопросы долгосрочного прогноза / Г. А. Мелконян, Е. Халатян // Мат-лы Первого Климатического Форума стран СНГ по сезонным прогнозам, Санкт-Петербург, 2011.

Пристапа О. В.^{*}, Пристапа Т. С.^{}**

^{}Луцький національний технічний університет, Україна;*

*^{**}Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ДИЗАЙН УПАКОВКИ СЕРІЇ LIMITED EDITION

(на прикладі алкогольних та безалкогольних напоїв)

Технологія створення обмежених серій – це спосіб перетворити бренд без побоювання отримати негативну реакцію покупців. Спочатку прийом limited edition застосовувався в основному для просування брендів у сегментах luxury і premium, і в класичному варіанті передбачав створення невеликої серії унікальних товарів за вищою ціною. Ця маркетингова технологія у спрощеному форматі не передбачає обов'язкових змін на рівні самого продукту і часто обмежується створенням оригінального дизайну упаковки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на те, що фахівці у галузі дизайну упаковки приділяють увагу тематиці подарункового та сувенірної пакування. Тематиці упаковки серії limited edition приділено недостатньо уваги, тому можна говорити про необхідність більш глибокого аналізу цієї теми.

Limited edition впливає на споживача і працює на просування брендів. Найактивніше прийом fashion limited edition використовують бренди алкогольних і безалкогольних напоїв. Так, для мінеральної води Evian випуск дизайнерських пляшок є свого роду щорічною традицією. Першим кутюр'є, який долучив французьку мінеральну воду до світу моди, став Крістіан Лакруа у 2008 році. Тоді бренд Evian вперше отримав благозвучну приставку Haute Couture, що перетворила склотару в розкішну модну річ. Evian в кутюрному оформленні була випущена невеликим тиражем – всього 99 штук – і призначалася для продажу на найпрестижніших аукціонах по всьому світу. У 2009 р. модне починання

свого колеги продовжив Жан-Поль Готьє, який прикрасив масову версію Evian своєю характерною морською смужкою та у співпраці з Vassarat створив супер-лімітовану серію з п'яти кришталевих пляшок Evian ручної роботи.

З 2010 року бренд Evian анонсував усьому світу свою нову філософію «Live young!», візуалізувавши її в яскравому святковому і оптимістичному оформленні обмеженої серії від Пола Сміта. Молодістю, радістю і чистотою пронизані лімітовані серії останніх років, розроблені японським дизайнером Іссей Міяке, культовим французьким модельєром Андре Куррежем і американським дизайнером Діаною фон Фюрстенберг, яка додала упаковці екологічності, зробивши дизайнерські пляшечки з матеріалу, на 100 % придатного для вторинної переробки, та напис органічними фарбами на поверхні: «Вода – це життя і любов. Життя – це вода». Завдяки модним експериментам сьогодні бренд Evian міцно асоціюється з певним стилем, світоглядом і сприймається споживачами як своєрідний символ престижу.

Прийом fashion limited edition на прикладі Coca-Cola Light та Diet Coke розрахований на завоювання симпатій цільової аудиторії напою – молодих жінок, які піклуються про стрункість і, звичайно ж, модний імідж. До дизайну лімітованих серій доклали свої творчі зусилля практично всі імениті модні дизайнери сучасності. Серед них: Джафранко Ферре, Карл Лагерфельд, Жан-Поль Готьє, Марк Джейкобс, Роберто Каваллі, Маноло Бланік, Патрісія Філд і Зак Позен. У 2009 році на честь 100-річчя знаменитої фігурної пляшки компанія Coca-Cola організувала проект під назвою «Tribute to Fashion», в рамках якого італійські кутюр'є Versace, Moschino, Alberta Ferretti, Blumarine і Etro розробили вісім унікальних дизайнів для пляшки. Трохи пізніше до вище перелічених брендів додалися Fendi, Marni і Missoni, але вже для роботи над версіями пляшечок «prkt-a-porter», які можна було купити в будь-якому супермаркеті на території Італії.

Одним з варіантів створення limited edition є прийом мінімізації та спрощення, як виявлення цінностей, значущих для людини. Під слоганом в «абсолютному світі життя обходиться без ярликів» у Швеції в 2009 році була випущена limited edition Absolut No Label – безетикетна версія іменитого горілчаного бренду, що закликає бути більш толерантними до людей з іншою сексуальною орієнтацією.

У 2012 році бренд Absolut випустив кілька мільйонів абсолютно унікальних упаковок методом промислового виробництва. Дизайнери і технологи компанії створили лімітовану серію Absolut Unique, що не має аналогів у світі, в якій жодна пляшка з 4 мільйонів не схожа на іншу. Щоб поєднати несумісні до цього речі – унікальність і масовість тиражу – технічні фахівці Absolut перебудували весь виробничий процес. Дизайнери придумали 51 варіант лекал і підібрали 35 кольорів, технологи розробили алгоритм, завдяки якому розпилювачі і генеруюче колір обладнання чергували лекала і колірні поєднання, працюючи в режимі контрольованого хаосу. Фахівці порахували, що в результаті використання такого алгоритму можна було створити 94 квінтильйони пляшок з унікальним дизайном – це трохи більше ніж 13 мільярдів пляшок на кожну людину, яка живе нині на планеті. Absolut Unique – інноваційний, абсолютно унікальний розвиток концепції limited edition, де кожна упаковка – окрема лімітована серія в єдиному екземплярі, відкриває небачені і безмежні перспективи для розвитку технології створення обмежених серій.

Як виявило дослідження, найпоширеніший прийом limited edition – це залучення до створення дизайну унікальних серій упаковки всесвітньо відомих дизайнерів і модних стилістів. Така тактика актуальна, насамперед, для брендів категорій люкс і преміум, оскільки тут виникає ефект, коли споживач «переносить» імідж кутюр'є на бренд. Зміцнення позиціонування товарів у високому ціновому сегменті та підкреслення унікальності самого продукту досягається завдяки ексклюзивному дизайну, що є характерною рисою серії limited edition.

Список використаних джерел:

1. Волова Л. Эксклюзивная мода от «Премьер-Груп» / Л. Волова // Мир упаковки. – 2004. – № 4 (36). – С. 68–70.
2. Ганоцька О. В. Елегантна упаковка для вишуканого товару / О. В. Ганоцька // Вісник ХДАДМ. – 2008. – № 3. – С. 15–20.
3. Амангельдыев А. Золотой ключик все двери открывает, или тайны упаковки класса «люкс» [Електронний Ресурс] / А. Амангельдыев // Пакет. – 2013 – № 4. – Режим доступу: http://www.kursiv.ru/kursivnew/paket_magazine/archive
4. Старокодомский Д. Анализ развития рынка упаковки [Електронний Ресурс] / Д. Старокодомский. – Режим доступу: http://www.unipack.ru/static_one/31

К. мист. Уварова Т. І.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна

МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ:

ЧИННИКИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Виходячи з сьогоденних реалій, актуальним є розгляд ментальності як складної багаторівневої категорії культури, адже ментальність нації тієї чи іншої держави є чинником, який визначає подальший її розвиток і місце серед цивілізованих країн світу.

Ментальність є предметом наукового інтересу багатьох науковців, які по-різному визначають її особливості та чинники формування. У сучасності досить поширеними є теорії про спадковість рис національного характеру та менталітету. До теорії «біологічної спадковості», насамперед, відноситься вчення К. Юнга про архетипи колективного несвідомого, згідно з яким підсвідома сфера психіки кожної людини містить приховані сліди пам'яті про історичний досвід своєї раси, нації і навіть про долюдське, тваринне існування предків. Ці сліди, закарбовані на генному рівні, К. Юнг назвав архетипами. У книзі «Про архетипи колективного несвідомого» він робить висновок про те, що колективне несвідоме формується із залишків колективних переживань етнічної групи як певних неусвідомлених реакцій, що проявилися в характерних для цієї групи універсальних прообразах, проформах, що підсвідомо детермінують поведінку і характер мислення кожної людини. К. Юнг пов'язує процес утворення етносів з архетипами колективного несвідомого. «Архетип позначає суть, форму і спосіб зв'язку наслідуваних несвідомих прототипів і структур психіки, що переходять із покоління в покоління. Архетипи забезпечують основу поведінки, структурування особистості, розуміння світу, властиве тій чи іншій етнічній групі, внутрішню єдність і взаємозв'язок культури і взаєморозуміння. Архетипи утворюють

свого роду загальні апріорні, психічні і поведінкові програми. Прототипи, структурні елементи психіки є свого роду зразками поводження, мислення, бачення світу, складаючи особливості поведінки, мислення і бачення світу окремої етнічної групи» [1, с. 48].

В роботі «Теорія біополів» дослідник Л. Гумільов в стверджує, що «у представників одного етносу коливання біополів налаштовані однаково, в унісон. Це притягує членів однотипного етносу один до одного».

На життєвій важливості символів (Мати-Земля, Дитя, Бог) та міфів у інтеграції суспільства неодноразово наголошував ще Е. Еріксон у своїй праці «Дитинство і суспільство» («Childhood and Society») [4, с. 345].

Генетичний фактор у формуванні менталітету визнають і інші науковці. Так у своїх працях з цього приводу науковець П. Сорокін пише, що «Картина світу, яка наслідувана від попередніх поколінь, формує людську поведінку. Кожне наступне покоління стає неминучим спадкоємцем попереднього, ... нами керують мертві» [5, с. 175], тобто усі наступні покоління, пов'язані з попередніми.

Інший погляд висловлює І. Б. Стадник. Вона розглядає ментальність, як усвідомлену систему символів, що формуються в рамках кожної даної культурно-історичної епохи і закріплюються у свідомості в процесі спілкування з собі подібними. «Зміст її міститься в когнітивній сфері та визначається насамперед тими знаннями, якими володіє дана спільнота, разом із віруваннями, утворюючи уявлення про навколишній світ, задаючи разом із домінуючими потребами та архетипами колективного несвідомого, ієрархію цінностей, яка є характеристикою даної спільноти» – пише І. Б. Стадник [3, с. 15].

Базуючись на тому, що серцевиною національної ментальності є духовна культура народу, її складники – це мова, фольклор, звичаї, традиції, література, мистецтво, релігія, філософія. Деякі дослідники саме мову вважають визначальним чинником формування ментальності народу. Велика кількість праць (у тому числі й експериментальних), які дозволяють робити серйозні висновки про своєрідність тієї чи тієї ментальності, написані лінгвістами та психолінгвістами.

На думку В. фон Гумбольдта, мова – «це об'єднана духовна енергія народу, прекрасно втілена в певних звуках; у такому вигляді і через взаємозв'язок своїх звуків вона зрозуміла всім мовцям і збуджує в них приблизно однаково енергію. Різні мови – це зовсім не різні позначення однієї і тієї ж речі, а різне бачення її. Мова – це ієрогліфи, за допомогою яких людина відображає світ і своє уявлення про нього; при тому світ і уявлення, постійно творячи картину за законами подібності, залишаються в цілому незмінними, мови самі собою розвиваються, ускладнюються, розширюються. Мова завжди втілює в собі своєрідність цілого народу» [2, с. 34].

Не тільки мова впливає на менталітет, а й ментальність народу, його світобачення, вдача впливають на своєрідність мови. Звідси розрізнення мов – це передусім розрізнення світоспоглядання. Кожний народ експлікує у мовні формули особливості свого світосприйняття. «Він не тільки «фотографує», інтерпретує світ засобами мовної символіки, а й створює свій ментальний портрет світу. У національній мові є невичерпний арсенал мовних артефактів – образів, символів, знаків, які втілюють у собі результати пізнавальної діяльності всієї етнокультурної спільноти. Національна мова у свій неповторний спосіб інтерпретує різні явища, традиції, звичаї, обряди, спосіб життя, кодує досвід колективно-історичної групи.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що основні риси ментальності будь-якого народу формуються на підставі культурних архетипів під впливом географічних, соціально-історичних, релігійних та ідеологічних чинників.

Список використаних джерел:

1. Баронин А. С. Этнопсихология / А. С. Баронин. – К.: МАУП, 2000. – С. 116.
2. Луценко М. О. До питання про історико-типологічні риси української мови / М. О. Луценко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонДУ, 1998. – Вип. 4. – 271 с.
3. Стадник І. Б. Українська ментальність у контексті відродження національної духовності: автореф. дис. на здобуття канд. філос. наук: спец. 09.00.03 / І. Б. Стадник; Південно-укр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса). – О.: 2003. – 20 с.
4. Современная западная философия. – М.: Наука, 1991. – 772 с.
5. Сорокин П. Общедоступный учебник по социологии. Статьи разных лет / П. Сорокин. – Пг., 1919; М.: Наука, 1994. – 418 с.

Скорик Ю. М.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

**ПОЗИТИВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ОБРАЗ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ
ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ РЕЗИСТЕНТНОСТІ
ДО ПСИХОФІЗИЧНОГО ВИГОРАННЯ**

Розробка ефективних шляхів і засобів професійної підготовки викладача вищої школи нині є одним із найважливіших завдань системи освіти та педагогічної науки. Вимоги світових стандартів до особистості викладача, рівня його професіоналізму постійно зростають, адже педагог – це ключова фігура в системі освіти, яка найтісніше пов'язана з процесами становлення майбутніх фахівців. У зв'язку з цим професійний образ педагога вищої школи набуває особливої актуальності, адже цілеспрямована, гармонійна, ініціативна особистість, яка здатна до постійного вдосконалення, продуктивної праці й ініціативного мислення, забезпечує високий рівень успішності в педагогічній сфері, сприяє формуванню позитивного соціально-психологічного клімату в робочому колективі, встановлює індивідуальний підхід до студентства, вибудовує позитивний педагогічний імідж не лише для себе, а й для навчального закладу загалом.

На заваді успішного функціонування викладачів вищої школи та їх психофізичного здоров'я можуть поставати професійні деформації, які погіршують самопочуття, негативно впливають на особистісні риси педагога, негативно відображаються на рівні його професіоналізму і взаєминах з колегами. В цих випадках у поведінці викладача починають переважати менторство, догматизм, самовпевненість, впертість, егоцентризм, емоційна відстороненість, ригідність мислення, необдуманість дій і вчинків [3], що в свою чергу може призвести до емоційного, інтелектуального та фізичного виснаження, стану психофізичного

вигорання викладача. Саме тому слід повернутись до поняття професійного образу, іміджу викладача, яке за своєю суттю передбачає поєднання в особистості таких рис, якостей, знань, вмінь і навичок, які сприяють протистоянню професійним деформаціям викладача, більше того, будучи взірцем для студентської молоді, допомагають формувати стійкість підростаючого покоління, майбутніх фахівців-педагогів до психофізичного вигорання. Детально і ґрунтовно аспекти формування професійного образу викладача вищої школи висвітлено в наукових доробках І. Володарської, Н. Гузія, А. Морозова та ін. Вчені дійшли висновку, що професійний образ фахівця – це складний комплекс особистісних і ділових якостей, емоційних і психічних станів, ціннісних орієнтацій. Він знаходить прояв не лише в повсякденному житті викладача, а й під час взаємодії з колегами, студентами, в організації їх праці, що ще раз підтверджує значущий вплив особистості педагога на уявлення і готовність майбутніх фахівців до професійно-педагогічної діяльності. Хоча імідж викладача може трактуватись як з точки зору вимог суспільства, так і з позицій самого педагога, його особистість є засобом педагогічного впливу, передумовою його розвитку і вдосконалення [1]. Сучасні психолого-педагогічні дослідження підкреслюють, що формування позитивного професійного образу – це тривалий, полікомпонентний процес. Проте досягнення бажаних результатів педагогічної діяльності, ефективне виконання функційних обов'язків педагога, здійснення ним виховного, емоційно-психологічного впливу на суб'єктів навчального процесу стає неможливим без чітко сформованої, успішної, відкритої для нового досвіду, стійкої до непередбачуваних стресів професійного характеру особистості, що в сукупності й полягає в основі позитивного професійного образу викладача вищої школи.

Функціональний підхід в педагогічній науці до трактування поняття іміджу викладача вищої школи виокремлюють наступні його різновиди: професійний – образ викладача, що зумовлений його професійними якостями, показниками успішності педагогічної діяльності; корпоративний: імідж вищого навчального закладу загалом; особистісний – образ викладача, що детермінується його індивідуальними властивостями, рисами характеру; бажаний імідж – полягає

в прагненнях педагога, представляє той образ, до якого прагне фахівець; дзеркальний – складається з уявлень про себе. Детальний аналіз образу викладача вищої школи дозволяє виокремити основні компоненти: внутрішній образ педагога, який знаходить прояв у його професійній діяльності, особливостях мисленнєвих процесів, рівні творчості, почутті гідності; зовнішній образ, який складається із гармонійного поєднання педагогічної майстерності з ціннісними рисами особистості викладача, що дозволяє максимально ефективно проявити професійний потенціал, зарекомендувати себе висококваліфікованим фахівцем і приємною людиною; застосування вербальних і невербальних засобів комунікації (міміка, інтонація, жести, темп і швидкість мовлення, інтонація), які здатні привернути увагу слухачів, налаштувати на активну взаємодію, вмотивувати до активної початкової діяльності [2]. Фахівець у галузі іміджології В. М. Шепель пропонує розглядати професійний образ педагога як трьох-компоненту структуру, яка складається з: якостей комунікативного характеру – емпатійність, рефлексивність, комунікабельність, тобто здатність встановлювати контакт із об'єктами спілкування, демонструвати співпереживання і розуміння поглядів і почуттів співрозмовника, вміння здійснювати вербальний вплив; моральних цінностей, психічного здоров'я; компетентність, що зв'язана не лише з професійним, а й життєвим досвідом викладача [4]. Зрозуміло, що професійний образ викладача – це динамічна характеристика, яка залежить від особистісних потреб, ціннісних орієнтацій, внутрішньої Я-концепції людини, але постійне самовдосконалення, інтеріоризація життєвого і професійного досвіду, підвищення рівня професійності – це базові потреби особистісного розвитку, що формують стійкі до впливу стресогенних чинників риси характеру, здійснювати соціально-психологічний прогноз розвитку педагогічної ситуації та програмувати цей процес, попереджувати труднощі комунікативної взаємодії, знижувати психофізичне виснаження загалом.

Професійний образ викладача – це сукупність взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх характеристик викладача вищої школи, формування якого потребує зусиль, часу, зацікавленості в ефективності власної праці, прояву активності

й усвідомлення необхідності створення позитивного образу. Відсутність навичок самопрезентації, самопізнання, самооцінювання, одноманіття методів і форм педагогічної діяльності та інші стресогенні чинники професійного характеру швидко виснажать фахівця емоційно, інтелектуально й фізично, зведуть нанівець потенціал педагога, саме тому праця над власним професійним образом відіграє значну роль у попередженні розвитку психофізичного виснаження.

Список використаних джерел:

1. Калюжный А. Технология построения имиджа учителя / А. Калюжный // Педагогическая техника. – 2005. – № 3. – С. 103–108.
2. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2007. – Вип. 22. – С. 65–74.
3. Туркот Т. Г. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Т. Г. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
4. Шепель В. М. Имиджелогия: секреты личного обаяния / Шепель В. М. – М., 1997.

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті

К. е. н. Герасимчук О. Б.

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Нинішнє століття оцінюється як епоха становлення інформаційного суспільства, у якому ключову роль відіграють знання, інформація, технології та люди, які ними володіють. Формування світового інформаційного банку знань, передбачене програмою ЮНЕСКО до 2015 року, вимагає здійснення реформ освітньої галузі у більшості розвинених країн. На шляху формування демократичного суспільства такі реформи очікуються і в Україні. Сьогодні фактично закладається нова державна ідеологія і політика, відбуваються зміни у державних

інституціях, народжуються нові соціальні стратегії. Зокрема, у цьому році прийнятий за основу законопроект №1187-2 «Про вищу освіту», який можна вважати системним проектом змін, що надасть можливість вивести українську вищу освіту на європейський шлях розвитку, зміцнити позиції українських вищих навчальних закладів на світовому ринку освіти та інновацій.

Очевидно, що в цих умовах вітчизняна освіта потребує педагогів нової форми, здатних модернізувати зміст своєї діяльності. Високий рівень вимог, що пред'являються суспільством і професійним співтовариством до педагогічної діяльності, актуалізує проблему формування професіоналізму діяльності та особистості викладачів вищої школи. Задоволення цих та інших вимог може здійснюватися за умови включення викладачів в різні системи перепідготовки та підвищення кваліфікації у сфері інформаційних технологій. Актуальність проблеми оновлення освіти сьогодні пояснюється також і стрімким поширенням різних інновацій, зокрема технологій дистанційного навчання, з одного боку, і недостатнім володінням ними педагогами, з іншого. Назріла нагальна потреба в удосконаленні кадрового ресурсу вищих навчальних закладів України.

Базові вимоги до класичного «очного» викладача сформульовані І. М. Подласим, включають високий рівень знань предметної галузі, вміння спланувати роботу, дидактичні, перцептивні та комунікативні вміння, здатність до емоційно-вольового впливу, вміння пізнавати та об'єктивно оцінювати педагогічні ситуації, не втратили своєї актуальності в умовах формування нової освітньої парадигми. Однак, вважаємо, що вимоги до викладача, якому доведеться працювати в сучасній освітній системі, зазнають трансформації під впливом стрімкого проникнення комп'ютерних та телекомунікаційних технологій у сферу навчання.

Особливо гостро постає ця проблема в умовах дуже поширеного нині, так званого, «змішаного» навчання (blended learning), під яким прийнято розуміти консолідацію традиційних засобів навчання – роботи в аудиторіях, з нетрадиційними, наприклад, обговоренням за допомогою електронних форумів та вебінарів. Експансія Інтернету, технології якого застосовуються у всіх формах навчання,

призвела до того, що сьогодні можна уже сформулювати вимоги до викладача, необхідні для реалізації його нової функції – менеджера навчання. При комплексному використанні засобів інформаційно-комунікаційних технологій викладач може виступати у різній ролі – працювати як у безпосередньому контакті зі студентом, так і навчати опосередковано, використовуючи телекомунікаційні засоби та системи управління навчанням. Сучасний педагог покликаний створювати умови для самостійного навчання, виступати у ролі партнера, координатора, консультанта.

Забезпечуючи вирішення актуальних проблем викладання і питань методичного характеру, пов'язаних з нововведеннями в системі вищої освіти, Центром інноваційних технологій та комп'ютерного тестування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки була складена програма курсу підвищення кваліфікації у сфері використання технологій дистанційного навчання.

Метою програми підвищення кваліфікації «Базові навички роботи у системі управління навчанням Moodle» є оволодіння навичками розробки, створення та опублікування дистанційних курсів у системі управління навчанням Moodle. Програма була реалізована у формі семінарів-тренінгів під час яких викладачі засвоїли методологічні засади дистанційного навчання, методичні аспекти формування дистанційного курсу, ознайомились із найпоширенішими системами дистанційного навчання, набули навичок використання навчальних та діяльнісних ресурсів Moodle та навчились здійснювати управління навчанням у віртуальному середовищі.

Практика реалізації такої програми показала загалом позитивний результат – 70 % слухачів протягом навчання сформували дистанційні курси або їх фрагменти. Зважаючи на дуже нерівномірний початковий рівень знань та навичок викладачів у сфері інформаційних технологій, вважаємо такий показник досить вагомим. Окрім позитивних результатів та високого рівня зацікавленості до нових форм діяльності, виявлено і ряд психолого-педагогічних проблем специфічної

діяльності викладачів у віртуальному освітньому середовищі. За таких умов значно зростає фізичне та психологічне навантаження на викладача, окрім того, викладач потрапляє у нормативно-правовий вакуум – відсутні виробничі норми його праці та не визначений його статус, і це значно знижує рівень мотивації до використання інноваційних технологій у професійній діяльності.

Вважаємо, що змінити таку ситуацію, можна шляхом переорієнтації професійної свідомості та мислення викладача на нові нестереотипні моделі педагогічної діяльності. Для того, щоб педагог був готовий до сприйняття усіх інновацій, які з'являються у нових соціально-педагогічних умовах, необхідне систематичне оновлення знань та підвищення кваліфікації у сфері технологій дистанційного навчання. На нашу думку, це допоможе викладачу позбутися застарілих поглядів, зробить його більш адаптованим до зовнішніх змін, що забезпечить відповідність тим специфічним вимогам, які дозволять викладачу ефективно функціонувати в сучасному насиченому інформацією, комунікаціями та технологіями освітньому середовищі.

К. і. н. Єремєєва І. А.

Дніпропетровський університет імена Альфреда Нобеля, Україна

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЗАХІДНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ
ЩОДО СУТНОСТІ БЮРОКРАТІЇ**

Проблеми вивчення бюрократії як явища соціально-політичної сфери обумовлені невизначеністю самого об'єкта дослідження. Вперше систематизований аналіз бюрократії був наданий німецьким соціологом М. Вебером. Він сформулював концепцію трьох типів легітимної держави: легального (раціонального), традиційного, харизматичного. Кожний тип влади визначається мотивами підпорядкування та характером легітимності, що визнаються керованими індивідами. Раціональне панування засноване на визнанні обов'язковості легальності носія влади та підпорядкованості усіх учасників організації системі безособових абстрактних правил, що можуть змінюватися відповідно до визначених процедур. Традиційний тип легального панування здійснюється бюрократичним управлінським апаратом, що наділений наступними ознаками: чиновники обіймають посаду відповідно до добровільної угоди, особисто вільні та підпорядковані владі тільки в тому, що стосується посадових зобов'язань; кандидати на посади відбираються відповідно до їх кваліфікації на конкурсній основі та мають бути компетентними не тільки у сфері своїх професійних посадових обов'язків, але також і у галузі норм, правил і процедур діяльності бюрократичної організації в цілому; ієрархія організації бюрократичної структури засновується на твердо встановлених принципах посадової субординації; чиновник віддалений від володіння засобами управління та не привласнює свою посаду, винагородою є фіксована грошова платня із правом на пенсію [1].

Вебер зазначав, що поширення бюрократії, зокрема і в політичній сфері, викликано передусім тим, що вона ефективніша ніж інші форми управління.

Надійність, швидкість, дисципліна, передбачуваність, знання управлінського процесу та уніфікованість, субординація, спеціалізація, мінімізація конфліктів, економічність – все це, за переконанням М. Вебера, досягає найбільшого розвитку в бюрократичній організації. Також, бюрократична організація є найбільш раціональним інституціональним утворенням для вирішення складних задач управління сучасним суспільством, основою раціональності є безособовість її функціонування, що є гарантією від свавілля конкретних виконавців. В цілому концепція Вебера втілює ідеальну модель раціональної бюрократії, яка розглядається як технічно найефективніше знаряддя управління, що перевершує своїми якостями управлінські апарати інших типів.

В той же час, Вебер наголошував на тому, що управління сучасною державою не може спиратися на ідеальну бюрократичну модель. В реальній політичній системі бюрократія представляє собою не просто безособовий апарат управління, але і особливу соціальну групу із власними поглядами та ціннісними орієнтаціями, яка досить часто, прикриваючись інтересами держави, відстоює власні інтереси, які включають, передусім, зацікавленість в зменшенні значення парламенту та розширення сфер впливу самого бюрократичного апарату [2, с. 34].

Концепція Вебера була розвинена А. Гоулднером, М. Кроз'є, Р. Мертоном. Центральними проблемами їх досліджень стали функції та структури бюрократичних організацій. В цілому послідовники Вебера формують нову «реалістичну» теорію бюрократії, яка містить поряд з раціональними моментами ірраціональні. Основний акцент у дослідженнях зазначених вище вчених робився не стільки на функціях, які виконує бюрократія, скільки на її дисфункціях. Так, у 40-ві роки ХХ ст. американський соціолог Р. Мертон піддав різкій критиці веберівську теорію бюрократії. Він показав, що ті риси бюрократії, які описував М. Вебер, розмиті і дисфункціональні, що бюрократія служить не суспільству, а собі, що орієнтацію на загальні інтереси бюрократія підмінює орієнтацією на власні корпоративні інтереси, що для неї є характерними антиінтелектуалізм, вороже ставлення до науки, відсутність об'єктивного аналізу, догматизм, секретність, що доцільна ієрархія підмінюється культом начальства, корпоративізмом, неформальними зв'язками.

В західних теоріях бюрократії одним із найважливіших є питання про легітимізацію бюрократичної влади. Гоулднер розрізняє два типи бюрократії – представницьку (спирається на знання та вміння) та авторитарну (застосовує для зміцнення своєї влади різноманітні санкції). Американський дослідник Ч. Міллс визначає «правлячу еліту» як союз промислової, політичної та воєнно-бюрократичної еліт [3].

Аналіз основних теоретичних підходів до вивчення проблем бюрократії дозволяє стверджувати, що проблема вивчення бюрократії має міждисциплінарний характер, основою для створення теорій бюрократії ХХ ст. слугує теорія раціональної бюрократії М. Вебера, більшість наступних теорій являють собою підходи, що поєднують основи веберівського трактування бюрократії з критикою її абсолютизації. В цілому бюрократичні теорії доповнюють одна іншу, що сприяє всебічному розумінню поняття бюрократії.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. Типы господства [Електронний документ] / М. Вебер. – Режим доступу: http://www.e-reading.mobi/bookreader.php/10808/Veber_-_Tipy_gospodstva.html
2. Масловский М. В. Политическая социология бюрократии / М. В. Масловский. – М.: Tempus, 1997. – 211 с.
3. Политическая социология: учебник для вузов / под ред. Ж. Т. Тощенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 495 с.

Політична культура та ідеологія

Д. полит. н. Латыгина Н. А.

Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

СУЩНОСТЬ ВАХХАБИЗМА

В эпоху глобализации, в условиях постоянных кризисов и конфликтов разнообразного характера проблемы идеологии, политической культуры и духовных ценностей, безусловно, имеют немаловажное значение для политической

науки. И в этом контексте ислам как одна из мировых религий и идеологий всегда вызывал неподдельный интерес и у ученых, и у обычных граждан.

Ислам нельзя назвать однородным. Квинтэссенцией исламского традиционализма является ваххабизм – религиозное движение, возникшее в XVII веке в Аравии и получившее свое название по имени духовного вождя движения Мухаммада ибн Абд ал-Ваххаба. Целью этого движения стало «очищение» ислама от «языческих» обычаев; суровый аскетизм ваххабитов исключал любой культ (в том числе культ Пророка) и отвергал каких бы то ни было «посредников» между мусульманином и Божеством.

В 1801 году ваххабиты разгромили шиитские святилища, а пять лет спустя захватили Мекку, где разрушили все места поклонения и не пощадили даже Каабу. Затем устремились в Медину и там нанесли урон святыням вокруг усыпальницы Мухаммада.

В XIX столетии ваххабиты основали в Аравии собственный эмират. Потомки эмира Сауда правят этим эмиратом (Саудовской Аравией) и поныне. При этом воззрения современных ваххабитов стали более умеренными, святыни Аравии не только восстановлены, но и находятся под покровительством Саудилов.

Главный текст ваххабизма – труд Ибн Абд ал-Ваххаба «Книга единобожия».

Ваххабиты абсолютизируют понятия «неверие» (куфр) и «многобожие» (ширк). Они провозглашают строгое единобожие, единственность Аллаха. Это – главное положение ваххабизма, и последователи этого учения даже называют себя соответствующим образом – единобожники. При этом ваххабиты отрицают саму возможность теологического и, тем более, философского понимания текста Корана и Сунны. В определении сути единобожия они идут «от противного», через определение того, что единобожием не является.

«Неверными» в ваххабитской литературе объявляются иудеи и христиане, а также и мусульмане, совершившие малейшее отступление от единобожия («вероотступничество»). К проявлениям вероотступничества относятся: возвеличение праведников, поклонение Аллаху у могилы праведного человека (вали), не говоря уже о поклонении самому упокоенному праведнику, поклонение идолам,

колдовство, гадание по звездам, любые виды предсказаний, ношение амулетов для отвращения неприятностей, поклонение памятникам и монументам, возвеличивание какого-то человека. Кроме того, «неверными» объявляются те мусульмане, которые вводят какие-либо новшества в сферу религии. К такого рода «неверным» отнесены, в частности, суфии.

Ваххабиты прямо утверждают, что даже строгое следование положениям ислама не является гарантией того, что мусульманин, совершивший малейшее отступление от единобожия, остается мусульманином. Более того, ваххабиты говорят о том, что мусульманин перестает быть мусульманином в случае малейшего отступления от единобожия, и его жизнь и имущество перестают быть неприкосновенными, т. е. он может быть убит, а имущество его будет изъято.

Особым разрядом «неверных» среди мусульман оказываются так называемые «лицемеры». «Лицемер» – это тот мусульманин, который «выказывает приверженность к исламу и скрывает неверие».

«Неверием» является, по оценке ваххабитов, реализация любой формы социально-политического устройства, если оно целиком, полностью и исключительно не основано на шариате, как его представляют ваххабиты. «Неверие» – «правление и суждение не на основе ниспосланного Аллахом». «Неверием» объявляется и любая человеческая законотворческая, а также нормотворческая деятельность. «Неверие» – «притязание на право издавать законы, разрешать и запрещать». Ваххабиты объявляют «неверным» всякого, кто включается в систему общественных отношений, предполагающих делегирование полномочий и перераспределение общественных ресурсов, в том числе – в процессе обмена ценностями и услугами.

Решающий довод единобожия человека (в первую очередь мусульманина), т. е. условие, при котором мусульманин не провозглашается «неверным», это – лояльность по отношению к ваххабитам и враждебность по всем не-ваххабитам.

Мусульманин, принявший ваххабизм, должен подтверждать свое единобожие «ненавистью и враждой».

Джихад, трактуемый ваххабитами как «вооруженная борьба с позиций ислама», «отстаивание интересов Аллаха вооруженным способом», является обязательным.

Цели джихада как вооруженной борьбы следующие (в разных ваххабитских публикациях различается последовательность пунктов). Во-первых, вооруженная борьба против всех, кто препятствует распространению ваххабистского учения и его господству. Во-вторых, борьба со всеми «неверными», «многобожниками» и «лицемерами». В-третьих, джихад как вооруженная борьба ведется для защиты мусульман и их родной земли. При этом есть один очень важный нюанс – защищать вооруженным путем ислам, мусульман и их родную землю ваххабиты призывают и в случае потенциального врага, т. е. такого, чьи намерения могут быть расценены ими как враждебные.

Радикализм ваххабитов вызывает неприятие большинства мусульман едва ли не с момента возникновения этого движения, однако, изучая ислам, сбрасывать со щитов ваххабизм не представляется возможным.

Список использованных источников:

1. Ислам классический: энциклопедия. – М.: Эксмо, СПб.: Мидгард, 2005. – 416 с.

К. психол. н. Романець З. О.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ Я-КОНЦЕПЦІЇ
І ДЕОНТОЛОГІЇ**

Професійна компетенція лікаря вимагає, у значній мірі, комунікативної компетенції в контексті професійного спілкування з різними хворими, врахування їх особистісних властивостей, потреб, мотивів, а також їх сподівань на стосунок з лікарем, розуміння тієї ролі, якою хворі наділяють лікаря в особистісно-соціальному контексті.

Важливо, наскільки професійне ставлення лікаря охоплює роль особистості у результативності лікування, чи вміє залучати хворого у процес власного лікування, чи володіє гнучкістю тактики у стосунку з тими невротичними хворими, які знаходяться, наприклад, у двозначній позиції, – коли вони хочуть лікуватися, а повністю вилікуватись і одужати – ні.

Для інтегрального розуміння професійної компетентності лікаря, уявляється доцільним скористатися поняттям професійної Я-концепції медичного працівника як системи внутрішніх усвідомлюваних і неусвідомлюваних ставлень до різних аспектів фахової діяльності.

Так, в структурі професійної я-концепції медичного працівника можна виокремити наступні аспекти ставлень до:

- 1) різного роду захворювань як частини природи людини, людського життя;
- 2) медицини як науки і практики, її можливостей, перспектив, засобів, інструментарію тощо;
- 3) процесу лікування, його етапів, рівнів, структурі, системності тощо;

- 4) ліків як безпосереднього інструментарію лікаря;
- 5) людей взагалі і хворих, зокрема;
- 6) світу, природи, суспільства, устрою, законів тощо;
- 7) до себе в ролі лікаря як функціонера у суспільстві.

Кожен із аспектів вимагає аналізу, осмислення, усвідомлення, можливо корекції з метою гармонізації власної особистості фахівця-медика, уникнення професійного психоемоційного вигорання.

Професіоналізм лікаря, імовірно, передбачає його комунікативну компетентність у стосунках із хворим. Поняття професійної компетентності сьогодні стало значущим в контексті фахової підготовки спеціалістів різного профілю. Його суть розкривається у наукових працях, дисертаціях тощо. Популярно, професійна компетентність може бути визначена як сукупність знань, вмінь, навичок, що адекватно застосовуються у динаміці професійно значущих ситуацій, вимог, виникаючих завдань тощо. Іншими словами, професійна компетентність – це здатність застосовувати свої фахові знання, вміння та навички адекватно до ситуації. це здатність застосовувати їх гнучко і динамічно. Щодо комунікативної компетентності, вочевидь, – це вміння гнучко застосовувати різні стилі спілкування з різними людьми за різних обставин. У цьому контексті виникає питання, скільки навчального часу приділено психології спілкування з хворим у фаховій підготовці медичних працівників. Можливо, існує навчання безпосередньо на робочому місці в залежності від специфіки хвороби та її впливу на особистість хворого, скільки часу приділяється тренінгу комунікативних вмінь.

Сьогодні у дипломних та дисертаційних роботах значне місце приділяється дослідженню так званої «психологічної картини хвороби», в якій відображається ставлення хворого до свого захворювання.

В результаті досліджень виділяють три найтипівіших ставлення.

1. Хворі цікавляться особливостями захворювання, прагнуть активно брати участь у лікуванні, сподіваються на одужання, роблять все можливе, виконують приписи і поради лікаря.

2. Хворі нічого не хочуть знати про своє захворювання, результативність лікування віддають на відкуп лікарю, дотримуються позиції: «Ви лікар, - от і лікуйте».

3. Пригнічене депресивне ставлення, при якому людина є пасивною, зневіреною і не вважає своє одужання можливим, оскільки своє знання про захворювання негативно перебільшує. Такі хворі, в силу вказаних обставин, не сприяють одужанню, не допомагають лікарю у його роботі. Важливо зазначити, що, імовірно, для такого типу хворих, соматичне захворювання є свого роду нішею, захистом від різного роду психологічних проблем у житті.

Диференціація різних типів психологічних картин хвороби також пов'язана з нозологією соматичних захворювань, тобто, особистісно відрізняються пацієнти із захворюваннями ендокринної системи чи серцево-судинної, чи хворі на онкологічні захворювання тощо. Більше того, імовірно, в групі серцево-судинних захворювань буде своя диференціація щодо особистісних характерологічних особливостей між хворими на ішемічну хворобу серця і, наприклад, гіпертоніками.

Можна стверджувати, що психологічна професійна підготовка медичного працівника, її практичний компонент полягає у професійному підході до особистості хворого, здатності взаємодіяти з ним як з особистістю у процесі лікування, володінні конкретними методами і методиками релаксації, саморегуляції, зрештою, психокорекції щодо особистості хворого, так і себе самого. Такого роду знання, вміння, навички дозволять уникнути як непрофесіоналізму, так і професійної деформації особистості медичного працівника. Власне до останнього можна віднести «синдром вигорання», який виникає у різного роду фахівців, що працюють з людьми, і у своїй роботі використовують ресурси власної особистості. Він характеризується емоційним, розумовим, мотиваційним, фізичним виснаженням, викликаним гіперстимуляцією у роботі і професійним перевантаженням.

До появи синдрому професійного вигорання призводять наступні фактори:

- нерозв'язані конфлікти власної особистості;
- низький рівень підтримки і високий рівень критичності з боку колег;

- робота з немотивованими або недостатньо мотивованими пацієнтами;
- заборона на інновації і творче самовираження, що має адміністративний характер;

- відсутність можливостей навчатися і вдосконалюватись.

Профілактика розвитку вказаного синдрому полягає у:

- вмінні давати реалістичну оцінку своїх можливостей;
- делегуванні частини відповідальності пацієнтам;
- вмінні витримувати різного роду невдачі і поразки без самоприниження і ятрогенії;
- розумінні того, що спади і тупики є природними етапами професійного розвитку справжнього фахівця.

До найбільш вагомих факторів щодо запобіганню професійному вигоранню, можна віднести наступні:

- прийнятті на себе відповідальності за свою роботу, свій професійний результат;
- можливість вільно висловлювати свої почуття і емоції, оскільки робота з хворими пов'язана, у значній мірі, з отриманням і накопиченням негативних емоцій;
- застосування сучасних психотехнологічних релаксаційних методів та методів саморегуляції.

У кожного фахівця може бути свій набір загальних і спеціальних прийомів, усвідомлено чи не усвідомлено застосовуваних для відновлення і розвитку професійних здатностей і нормалізації загального стану.

Резюмуючи, можна підкреслити, що у контексті комунікативної компетентності і адекватної професійної я-концепції медичного працівника повинно бути присутнє

- врахування особливостей особистості хворого і необхідність залучення його у процеси лікування через адекватне спілкування медика і хворого;
- здатність протистояти професійній деформації власної особистості через вчасне розпізнавання ознак емоційного вигорання та їх ефективну корекцію.

Боярин Л. В.

Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКА У ДИСТАНТНІЙ СІМ'Ї

На сучасному етапі розвитку суспільства велика кількість сімей потрапляє до розряду функціонально-неспроможних та неблагополучних. Чимало українських громадян виїжджає на заробітки за кордон, а їх сім'ї стають дистантними, тобто такими, члени яких тривалий час проживають на відстані [2, с. 87].

Ф. А. Мустаєва визначає дистантну сім'ю як таку, у якій життя для кожного з подружжя проходить більшою мірою окремо, через специфіку професії одного чи обох партнерів. До числа дистантних сімей вона відносить сім'ї бортпроводників, моряків, артистів, космонавтів, геологів, військових, спортсменів і вважає, що в середньому таких сімей 4–6 % від загальної кількості [2, с. 152]. І. М. Трубавіна, розкриваючи методiku соціально-педагогічної роботи із неблагополучними сім'ями, дає визначення поняття «дистантна сім'я» і окремими штрихами розглядає напрямки роботи з нею. Вона вважає, що дистантна – це та сім'я, члени якої проживають на відстані з різних причин: професія, ув'язнення, лікування, неспроможність утримувати сім'ю і передача дітей тимчасово в інтернат, тощо [3, с. 113]. Сьогодні до них додаються ще сім'ї заробітчани за кордоном.

Як зазначає В. С. Мухіна, виховання дітей у дистантній сім'ї має низку особливостей; під вихованням ми розуміємо «процес цілеспрямованого впливу на учня, метою якого виступає накопичення необхідного для життя в суспільстві соціального досвіду і формування прийнятної для суспільства системи цінностей». Внаслідок відсутності одного з батьків, у того, що залишився і займається вихованням виникає необхідність брати на себе процес вирішення всіх матеріальних і побутових проблем сім'ї, при цьому йому необхідно заповнювати виниклий дефіцит виховного впливу на дітей. Поєднувати всіх ці завдання

досить важко, тому більшість дистантних сімей відчувають матеріально-побутові труднощі і стикаються з педагогічними проблемами.

Так, деякі науковці стверджують, що діти з дистантних сімей, в порівнянні з однолітками з повних сімей, мають більш низьку шкільну успішність, більш схильні до невротичних порушень і протиправної поведінки. В результаті досліджень дітей шкільного віку, які виховуються в умовах дистантної сім'ї, у них були виявлені прояви інфантильності, заниженої самооцінки, негативного ставлення до батьків, порушення статевої ролі і ідентифікації.

За даними Є. О. Смирнової та В. С. Собкіна, дітям з дистантних сімей для їх повноцінного психічного розвитку не вистачає своєчасної емоційної підтримки і розуміння дорослими своєрідності формування їх характеру, визнання в сім'ї або серед однолітків; безпосередності у вираженні почуттів (коли діти стають скутими, напруженими, надмірно серйозними, сприймають все занадто буквально, втрачають здатність розуміти жарт і гумор); життєвого тону, бадьорості, душевного підйому, наснаги; впевненості в собі і рішучості в діях і вчинках; здатності легко встановлювати контакти і довгостроково підтримувати їх на взаємоприйнятному рівні; гнучкості та невимушеності у відносинах, вміння приймати і грати ролі. У результаті дослідження Н. С. Фонталової було встановлено, що для підлітків з неповних, дистантних сімей характерний високий рівень самознищення, конфліктності, внутрішньої напруженості і загального негативного емоційного ставлення до себе. При цьому емоційний клімат неповних сімей нерідко відрізняється конфліктністю, емоційною нестабільністю, недоліком теплих довірчих відносин, а в ряді випадків і ворожістю. За даними Е. Б. Агафонової [1] виявлено, що образ майбутнього у підлітків з дистантних сімей є більш негативним і менш сформованим, ніж у підлітків з повних сімей, причому виявлено негативне сприйняття майбутнього з збереженням активної життєвої позиції і прагненням змінити ситуацію, а також амбівалентна множинність образу майбутнього в емоційній сфері і когнітивних уявленнях.

У дистантних сім'ях може відбуватися інверсія ієрархії за активного втручання в процес виховання бабусь і дідусів. Фактично, в такій ситуації має місце змішування соціальних ролей, що призводить до плутанини у взаєминах. З одного

боку, дитина має підкорятися мамі, з іншого – місце матері (батька) займає бабуся, оскільки мама в дистантній сім'ї часто виконує рольові функції батька, направляючи свою активність на роботу, залучення грошей в сім'ю, виховання.

Також дистантній сім'ї складніше утримувати баланс між відкритими та жорсткими зовнішніми кордонами. З одного боку, діадні відносини мати-дитина в монобатьківській сім'ї можуть бути сильніші і міцніші, ніж у звичайній нуклеарній сім'ї, що призводить до більшої замкнутості в рамках сімейної системи, а з іншого боку, активну участь у житті сім'ї можуть приймати сторонні люди з макросистемного або мегасистемного рівнів функціонування. Відсутність впевненості у власних силах і у правильності власного виховного впливу змушує батьків з неповних сімей звертатися за порадою до людей, які, на їх думку, можуть бути більш компетентні. Це може бути бабуся (дідусь), друзі чи родичі матері (батька) в деяких випадках навіть представники освітніх установ. Як наслідок, у ситуації відкритих зовнішніх кордонів авторитет батька (матері) може бути істотно підірваний і знівельований, в результаті чого дитина, не відчуваючи себе в безпеці всередині сім'ї і втративши довіру до єдиної дорослої людини в своєму найближчому оточенні, постарается знайти собі іншого значимого дорослого в іншому середовищі. Особливо гостро дана проблема проявляється в підлітковому віці, коли думка однолітків і референтної групи стає для дитини більш значущою, ніж думка батьків.

Отже, до деяких психологічних особливостей дітей, які виховуються в дистантних сім'ях, слід віднести почуття відмінності від однолітків, нестійку, занижену самооцінку з актуальною потребою в її підвищенні, неадекватну вимогливість до матері (батька) і високе бажання змін її поведінки, активний пошук «значущого дорослого».

Список використаних джерел:

1. Агафонова Е. Б. Особенности образа будущего у подростков из неполных семей различного типа: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.13 / Е. Б. Агафонова. – Владивосток, 2004. – 152 с.
2. Соціальна робота в Україні: теорія та практика: посіб. для підвищ. кваліф. працівників соц. служб для молоді / за ред. доц. А. Я. Ходорчук. – К.: ДЦССМ, 2003. – Ч. 4. – 272 с.
3. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. / І. М. Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2003. – 132 с.

К. филол. н. Райлянова В. Э.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Украина

**ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

Нужно сказать, что на современном этапе развития науки наибольшую актуальность приобретают не узкоспециализированные отдельные научные исследования, а работы с междисциплинарным осмыслением явлений и их интеграцией в единые системы для решения сложных научных и практических задач. Так, для лингвистики сегодняшнего дня характерен процесс сближения языка – семиотической системы – с самим человеком.

Обучение иностранному языку как средству общения предполагает овладения процессами производства и восприятия речи на неродном языке. Методические исследования и опыт преподавания показывают, что развить речевые умения гораздо труднее, чем приобрести знания о языке, его фонетике, лексике, грамматике. Выполнение этой трудной задачи тесно связано с раскрытием особенностей процесса общения, и, в частности, внутренних закономерностей порождения и восприятия речи, изучением которых занимается психолингвистика. Это – молодая область знания. Она возникла в 1953 году, когда группа авторитетных психологов, лингвистов и других специалистов в результате двухмесячной совместной работы на берегу океана в Америке очертила круг проблем и теоретических оснований, которым было дано имя психолингвистика. По результатам этой работы была выпущена в свет книга *Psycholinguistics: A survey of theory and research problems* под редакцией двух авторов: Ch. Osgood и T. Sebeok (Baltimore, 1954). Сам термин психолингвистика составлен из двух частей, одна из которых адресуется к психологии, другая – к лингвистике. Тем самым идея связи речи и языка, оказавшаяся столь трудной и для психологии, и для лингвистики,

совершенно ясно постулируется в самом термине и, более того, по сути, объявляется объединением указанных областей знания: психолингвистика изучает природу и функционирование языка и речи, используя и соединяя данные и подходы психологии и лингвистики.

При изучении иностранного языка как средства общения накопление языкового материала в виде знаковых стереотипов должно происходить параллельно с формированием навыков и умений оперировать ими в разных видах речевой деятельности. Это означает, в свою очередь, что усвоение аспектов языка – фонетики, лексики и грамматики – происходит одновременно с выработкой речевых механизмов – аудирования, говорения, чтения и письма. В методике это означает, что обучать пониманию иностранной речи на слух и при чтении необходимо совершенно другими способами, чем говорению и письму. В основе аудирования и чтения лежит опознание языкового материала, в основе говорения и письма – оформление мысли языковыми знаками. Обучение видам речевой деятельности должно быть, с одной стороны, дифференцированным, в связи с необходимостью создания самостоятельно действующих механизмов аудирования, говорения, чтения и письма; с другой. – комплексным, так как фонетика, лексика, грамматика функционируют в речи нерасчлененно, а виды речевой деятельности взаимосвязаны и взаимообусловлены.

В психологии известны различные индивидуально-психологические особенности человека, которые определяют тип его личности и влияют на процесс учения. Выделяются следующие типы личности: интровертивный и экстравертивный, дедуктивный и индуктивный, инертный и лабильный. Тип личности, для которой характерна склонность к сверхобобщению, сверхгенерализации, или недостаточному обобщению.

В зависимости от индивидуальных психологических особенностей и качеств личности у обучаемых формируется определенный способ выполнения деятельности в процессе познания, путь познания мира, или когнитивный стиль (cognitive style).

Применительно к изучению иностранного языка основными когнитивными стилями можно считать следующие:

- полевая независимость (field independence) – способность индивида выделять нужный объект среди ряда отвлекающих факторов;

- толерантность (ambiguity tolerance) – способность индивида быть терпимым, воспринимать материал, противоречащий его взглядам, а также овладевать материалом различными способами, включая те, которые не характерны для его стиля познания;

- рефлексивность (reflectivity) и импульсивность (impulsivity): рефлексивность характерна для инертного типа нервной системы, когда учащийся сначала обдумывает и взвешивает свое речевое поведение, а затем принимает решение и вносит коррективы; импульсивность соотносится с лабильным типом нервной системы и предполагает быстрые, зачастую необдуманные ответы, которые нередко изобилуют ошибками;

- визуальный и слуховой стили (visual style, auditory style): первый стиль характерен для учащихся, которые отдают предпочтение чтению, для лучшего запоминания используют таблицы, диаграммы и рисунки; учащиеся второй группы предпочитают запоминать материал на слух или в звуковом сопровождении. Когнитивная теория обучения иностранным языкам основывается на следующих положениях:

- развитие мышления является неотъемлемой составляющей процесса овладения языком.

Обучение языку не должно строиться только на восприятии и механическом заучивании единиц языка (структур, словосочетаний, речевых образцов) или правил. Учащихся следует вовлекать в активный процесс познания сути изучаемых явлений, когда создаются условия для реализации личностных ориентиров;

- учащиеся должны являться активными участниками процесса обучения, индивидуальные интересы и особенности которых необходимо учитывать;

- процесс изучения носит не только личностно, но и социально обусловленный характер, когда учащиеся, как и в реальном мире, общаются друг

с другом и с учителем. В связи с этим как учащиеся, так и учителя должны быть вовлечены в процесс взаимного познания и понимания друг друга и сотрудничества в период обучения и учения.

С появлением коммуникативного подхода к обучению в зарубежной методике появилась тенденция недооценивать роль когнитивных процессов при изучении иностранного языка; их стали связывать только с заучиванием правил и системным овладением языком, что означает понимание когнитивного подхода в узком смысле. В отечественной психологии и методике, которые исторически тяготели к изучению когнитивных процессов личности, когнитивность принято понимать в широком смысле и говорить о ее различных уровнях:

- уровень правила – выполнение речевых действий в соответствии с правилом;
- уровень значения – осознание и понимание значения употребляемых языковых единиц;
- уровень выполнения речевой деятельности – как говорящий строит высказывание, с чего начинает, чем заканчивает, какие доводы приводит;
- социальный уровень – осознание содержания того, что говорится, какую функцию несет высказывание (совет, просьба, возражение и т. д.);
- культурологический уровень – осознание того, насколько сообщаемая информация и ее речевое оформление соответствуют культурным нормам носителей языка;
- когнитивный стиль работы учащихся – осознание учащимся того, как он/она учится, какие приемы использует, оценка их эффективности, а также самооценка уровня владения языком.

Названные уровни когнитивности соотносятся с компонентами коммуникативной компетенции и свидетельствуют о влиянии когнитивных процессов на ее формирование. Это позволяет сделать вывод о наличии в коммуникативной компетенции когнитивного компонента. Такой подход нашел свое отражение в трактовке коммуникативного метода обучения отечественными методистами, которые оперируют терминами «коммуникативно-когнитивный метод» или «подход».

К. филол. н. Краснов А. Г., к. филол. н. Краснова Н. А.

Поволжский государственный университет сервиса,

г. Тольятти, Российская Федерация

**ИССЛЕДОВАНИЕ СУЩНОСТИ РУССКОЙ ДНК В ПЕРСПЕКТИВЕ
ТРАНСФОРМАЦИИ БРЕНДА «ЛАДА»**

В настоящее время значительные изменения в работе над брендом «Лады» происходят в связи с продажей контрольного пакета акций иностранному концерну. Новый директор по дизайну ОАО «АвтоВАЗ» Стивен Джеймс Маттин, который декларировал и работает именно над «русской» частью брендов концерна, уверен, что успех сбыта продукции компании связан именно с раскрытием некой «русской ДНК», которая будет с успехом продвигать автомобили ОАО «АвтоВАЗ» не только в России, но и за рубежом. Для этого Маттин инициировал в российских вузах создание инициативных исследовательских групп, задачей которых стало изучение «русской ДНК» бренда «Лада» и выработка рекомендаций по обновлению бренда. Такая группа была создана и Поволжском государственном университете сервиса. Данная группа была межфакультетской. Факультет дизайна и прикладного искусства отвечал за дизайнерскую сторону вопроса. Кафедра «Социальные технологии» Института туризма занималась исследовательской частью.

Исследование по вопросу «русской ДНК» дало вывод, что эта «русская ДНК нового бренда», как и ДНК обычная, имеет две «спирали»: (1) «русскую ДНК» для нерусских и (2) «русскую ДНК» для русских. Сочетание этих двух частей, концепций, на взгляд исследователей, способно дать продуктивную идею нового бренда. Нужно учитывать, что в исследовании PR-специалисты

кафедры «Социальные технологии» ориентировались не на русскую культуру в целом или ее восприятие, а преимущественно на (1) концепцию потребления русского и русскую концепцию потребления (2).

Русская ДНК для нерусских. Говоря о русской ДНК для нерусских, можно выделить несколько русских «рыночных» предметов, которые признаются или положительно оцениваются нерусскими. PR-специалисты кафедры «Социальные технологии» отобрали следующие предметы-бренды: «водка», «русские горки», «автомат Калашникова», «автомобиль «Нива». Семантически эти предметы в сознании иностранцев объединяют такие характеристики как «грубая сила», «эпатаж», «варварство», «брутальность», «сверхреальность (некая футуристичность или необыденность)».

Компактный набор стиливых черт каждого из этих предметов-брендов оправдан той или иной функцией. Например «водка» – чистая функция опьянения, поскольку она не имеет никаких вкусовых качеств. Она подчеркнута «обеднена»; вкус из нее исключен как нечто лишнее, не отвечающее основной задаче – сделать человека пьяным.

«Автомобиль «Нива» – чистая функция движения, не связанная с комфортом и красотой. Ничего лишнего. «Автомат Калашникова» ассоциируется с простым и надежным оружием убийства, грубость его дизайна исходит не из стремления упростить дизайн, но продиктована особенностью производства (простота) и все той же функцией (например, емкость магазина определила его форму). Стык составных элементов подчеркнут, что отображается в стилевой нагрузке основных функциональных узлов (приклад, штык-нож, магазин). Демонстративно чистая функция предмета – это то, что ценится иностранцами в наиболее знаменитых и популярных русских предметах-брендах. Здесь можно говорить в уходе от комфорта как типично западной ценности к некомфортной, но очень функциональной вещи, в которой есть «изюминка» брутальности.

Русская ДНК для русских. Главное свойство русских (и на это указывают многие эксперты) – противоречивость, стремление «угнаться за двумя зайцами»,

двуликость и двойственность. Также для русских характерен принцип «все или ничего», некоторая крайность. PR-специалисты кафедры «Социальные технологии» пришли к выводу, что эта двойственность играет важную роль в отношении русских к быту и вещам. Все, что окружает русского человека, воспринимается им двояко (данное утверждение распространяется и на автомобиль, как на элемент из мира вещей).

PR-специалисты кафедры «Социальные технологии» задались вопросом: каков двуликий вещный (от слова вещь) мир русского человека? Они пришли к выводу, что этот мир состоит из вещей двух типов:

А. «Вещь-чтобы-было». Во-первых, значительную часть вещного мира русских составляют такие предметы как «вещь-чтобы-было». Это предмет быта, созданный или приобретенный из необходимости, потому что в данный момент нужно «чтобы он был». Этот предмет воспринимается русским как нечто для временного пользования, пока это не будет заменено более качественной, лучшей совершенной вещью. «Вещь-чтобы-было» сразу по созданию или приобретении сознательно понижается в статусе: такие объекты не воспринимаются русским человеком как настоящие вещи. При этом возникает кажущийся парадокс: такие «временные вещи» часто используются на протяжении длительного времени, потому что русский человек не обладает ресурсами для того, чтобы создать «супервещь», которую сможет наделить статусом настоящей вещи (о «супервещи» см. ниже). В качестве примера русской «вещи-чтобы-было» можно привести легендарный сарай – сооружение, которое возводится на два-три года, как замена амбару или хлеву, но потом стоит десятилетия, пока не сгниет и не развалится. Важно понимать, что русский человек, пользуясь какой-либо «вещью-чтобы-было» как бы не считает ее своей и не хочет нести за нее ответственность (поскольку за то, что принадлежит человеку, он должен отвечать). Об ее утрате русский не скорбит.

Б. «Супервещь». Во-вторых, в сознании русского человека существует образ «супервещи». «Супервещь» – это вещь, которая задумана именно для акта

творения. Ее не делают, а творят. Она считается настоящей, создана чтобы служить века или тысячелетия. Она любима творцом. Такая вещь воспринимается русским человеком как нечто уникальное, ни на что не похожее, неизменное. Она не может эволюционировать и должна быть единственная в своем роде. Однако, такая вещь должна создаваться не под влиянием моды, а должна быть оправдана какой-то высшей миссией. Собор Василия Блаженного – яркий пример такой супервещи.

В. Русское пространство

Помимо мира русских вещей необходимо и понимание русского пространства (ведь вещи воспринимаются в пространстве). Русский человек предпочитает контакт с большим пространством, он любит чувствовать доминирование, безопасность, надежность и защищенность. Поэтому при выборе автомобиля он обратит внимание на вместительность, «подчеркнутую» долговечность ключевых элементов. Автомобиль должен решить одну из проблем России – справиться с дорогой. Должна возникнуть иллюзия защищенности от невзгод дороги, пусть при несколько грубом и даже агрессивном дизайне.

Если пойти дальше и сделать ряд «автомобильных» предположений, вытекающих из сказанного, то русский человек все-таки готов покупать то, что сам производит. Это дает ему ощущение надежности русского мира, собственной значимости, патристичности. Кроме этого автомобиль для России должен стать воплощением всего «антикитайского».

В итоге PR-специалисты кафедры «Социальные технологии» дали Стивену Джеймсу Маттину следующие рекомендации по дизайну нового автомобиля «Лада».

Итак, русский человек не приемлет, не любит одинаковых вещей. В этом смысле не должно быть эволюции в моделях русского автомобиля. Каждая модель должна быть уникальна. Поэтому при создании нового автомобиля ВАЗ не следует опираться на современные модные тенденции. Русский автомобиль – не в русле текущей моды.

В целом новый автомобиль ВАЗ должен быть несколько футуристичным, эстетичным, красивым, но не за счет дизайнерских решений, а исходя из

функциональных особенностей ключевых узлов. Автомобиль должен быть простым и стильным. Необходимо, чтобы его дизайн сочетал в себе плавные линии и резкие переходы. Новому дизайну надлежит быть мощным, обеспечивающим связь с землей. Автомобиль должен как бы «доминировать» над пространством.

Если говорить об элементах автомобиля, то, на взгляд PR-специалистов кафедры «Социальные технологии», в новом дизайне необходимо оставить радиаторную решетку таких моделей, как ВАЗ 2107, ВАЗ 2101. Она должна быть хромированной и сочетаться с большими круглыми фарами. Автомобиль должен воплощать в себе жесткость «Нивы», не копируя ее.

Необходимо опираться на концепт «Нивы», а не на саму модель. Нужно дать новому автомобилю то, чего ни у «семерки» ни у «Нивы» не было: более мощную нижнюю часть, ощущение свободы и пространства внутри салона. Вместе с тем необходимо оставить выигрышные черты «Нивы» чувство обзора, защищенности, контроля над дорогой, жесткости-надежности корпуса и узлов. Следует также отметить, что излишняя округлость форм, которая наиболее ярко выражена в модели «Лада Калина», в разработке нового автомобиля не желательна. Закругление линий, «яйцеобразность» – все это диктовалось веянием моды, опираться на которое не следует при создании нового русского автомобиля.

Итак, новый автомобиль ВАЗа должен решить одну из проблем России – справиться с дорогой, но не только (и не столько) в плане вездеходности, сколько в плане доминирования. Представляется необходимым отметить, что русский человек предпочитает тесный контакт с пространством (в том числе – зрительный контакт с окружающим миром), он любит чувствовать доминирование, безопасность, надежность и защищенность. Поэтому при выборе автомобиля он обратит внимание на вместительность, «подчеркнутую» долговечность, наличие больших красивых узлов. Должно возникнуть ощущение защищенности, пусть при агрессивном дизайне. С точки зрения дизайна, автомобиль не должен быть яйцом, каплей. Русский человек готов покупать то, что сам производит, но для того, чтобы автомобиль понравился, он должен стать «супервещью» и позиционироваться таковой.

Таким образом, формула русской ДНК для автомобиля выглядит следующим образом: *общая функциональная простота + красота больших узлов + эффект мощного стыка составных элементов + доминирование над пространством и контакт с ним*

Группой Института туризма были даны рекомендации и к товарному знаку. Продукт и товарный знак вещи неделимые. Следовательно, дизайн автомобиля и его товарный знак должны находиться в гармонии. Если опираться на предложенные рекомендации к дизайну нового автомобиля ВАЗ, то товарный знак должен включать в себя его основные черты: простоту, сочетание плавных линий с рубленой формой, крепкие стыки, брутальность. Эти характеристики присутствуют в первоначальном товарном знаке ВАЗа. Это ладья изображенная боком, обрамленная рамкой трапецевидной формы. Знак просуществовал с 1970 по 1995 год.

Впоследствии форму товарного знака изменили на овальную, что было обусловлено модными тенденциями – стремлению к упрощению, минимализму, округлости форм. Однако, нефункциональное упрощение противно природе русского человека. После изменений, на взгляд PR-специалистов кафедры «Социальные технологии», изображение стало выглядеть менее привлекательным. Этот знак перестал восприниматься как «супервещь», перешел в разряд «вещь-чтобы-было».

Если говорить о рекомендациях к новому товарному знаку: логично вернуться к концепции первоначального товарного знака. Это должно быть сочетание изящества с простотой, острых и прямых линий, крепких стыков с плавными переходами. Есть смысл оставить ту же ладью, но с некоторыми изменениями. Знак будет выглядеть мощнее, если первоначальное изображение повернуть и сделать в анфас. Это придаст некоторую агрессивность знаку, поскольку ладья по отношению к смотрящему будет направлена на него, а не находиться боком. А это в свою очередь, будет соответствовать ожиданиям русского человека о силе (надежности) автомобиля. Также изменение претерпит и контур товарного

знака. Необходимо уйти от трапеции первоначального знака и округлости последующего

**Рис. 1. Товарный знак, разработанный для Стивена Маттина
PR-специалистами ПВГУС**

Новая форма должна напоминать щит. Не имея возможности отобразить ход мыслей в эскизе самого автомобиля, PR-специалисты кафедры «Социальные технологии» направили Стивену Маттину изображение нового товарного знака, разработанного в соответствии с изложенными выше идеями (см. рис. 1).

К. филол.н. Краснов А. Г., к. филол.н. Краснова Н. А.

Поволжский государственный университет сервиса, г. Тольятти,

Российская Федерация

**К ВОПРОСУ О КОРРЕКТНОСТИ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ
ФОРМУЛЫ «ИНТЕГРИРОВАННЫЕ МАРКЕТИНГОВЫЕ
КОММУНИКАЦИИ»**

В настоящее время становится актуальной проблема терминологического несоответствия распространенной формулы «интегрированные маркетинговые коммуникации». В настоящей работе аргументируется необходимость введения

в оборот специалистов по прагматическим коммуникациям терминологической формулы «интегрированные рыночные коммуникации» как более корректной с точки зрения общей теории прагматических коммуникаций.

Определение рыночных коммуникаций начинается с установления различий между коммуникациями, вычленения рыночных коммуникаций из системы прагматических коммуникаций.

Итак, существует многообразие коммуникаций. Бывают коммуникации групповые, а бывают межличностные, можно встретить общение при помощи техники и общение с техникой. Среди всего этого многообразия можно выделить также творческую коммуникацию, духовную и душевные коммуникации. Это – непрагматические коммуникации. Непрагматические коммуникации – коммуникации, которые не преследуют цель получить в ходе информационного обмена конкретный результат в виде выгоды (денег, статуса, времени или дружбы). Так, истинное творчество нацелено на самовыражение, достижение понимания мира через творческое воссоздание его частей. Духовная коммуникация нацелена на просветление, очищение личности путем сосредоточения личности на трансцендентальных, сакральных и других возвышенных ценностях. Бабушка любит внука (душевная коммуникация) не за то, что он помогает ей прибираться в квартире и ходит в магазин, а просто потому, что он ее внук.

Соответственно, прагматические коммуникации – это коммуникации, которые преследуют целью получить в ходе обмена информацией некий результат, некоторую отдачу (в виде известности, популярности, материальной выгоды и прочего в этом же роде). Среди прагматических коммуникаций наиболее известными являются пропаганда, реклама, маркетинг, журналистика и связи с общественностью (PR). С точки зрения дальнейших рассуждений важно отметить, что эти пять коммуникаций также делятся на два класса – на рыночные и нерыночные. К последним мы отнесем журналистику и пропаганду, которые, будучи нерыночными, все же имеют отчетливую прагматическую природу. Журналистика как коммуникация преследует целью сфор-

мировать у человека некую гражданскую позицию, донося до него социально значимую информацию. Цель пропаганды – также нерыночная – формирование, а зачастую и просто навязывание определенной идеологии.

В свою очередь, рыночные коммуникации – реклама, маркетинг и связи с общественностью (PR) нацелены на получение рыночного результата. Маркетинговые коммуникации нацелены на выяснение потребностей потребителя и последующее сопровождение их удовлетворения. Рекламные коммуникации обеспечивают информирование и мотивацию потребителя. Связи с общественностью формируют для бизнеса оптимальную среду общественного мнения.

В ракурсе изложенных выше классификаций и проявляется терминологическое противоречие, связанное с не совсем корректным употреблением терминологической формулы «интегрированные маркетинговые коммуникации», которое возникает именно в среде русскоязычных профессионалов – маркетологов, рекламистов и PR-специалистов. Противоречие заключается в том, что зарубежные создатели концепции ИМК, употребляя формулу «integrated marketing communications», все-таки имели в виду «интегрированные рыночные коммуникации», полагая под таковыми рекламу, маркетинг и связи с общественностью.

Путаница произошла от того, что слово «marketing» можно трактовать и как «торговый» и как «маркетинговый». Перевод термина «integrated marketing communications» как «интегрированные маркетинговые коммуникации» вносит путаницу в терминологию маркетинга, поскольку существуют собственно маркетинговые технологии, связанные с типично маркетинговыми направлениями активности (ценой, товаром, упаковкой и местом продаж), такие, как, например, мерчендайзинг или демпинг. И, таким образом, интегрируя маркетинговые коммуникации, мы будем интегрировать демпинг с мерчендайзингом, что, в принципе, не невозможно, но несколько лишено логики.

Собственно, изначально сама концепция ИМК возникла на почве противоречий, возникающих именно между рекламными, маркетинговыми и PR-месседжами. Например, PR-месседжи компании транслировали ценности стабиль-

ности и качества, а рекламные меседжи заключали в себе образы боли, страха и конкуренции. Также существовала проблема несвязанности рекламных и маркетинговых бюджетов. Именно на снятие противоречий и решение проблем, аналогичных приведенным выше, было нацелено внедрение процессов интегрирования. Помимо прочего, исследования последних лет в области маркетинга показали нелогичность включения рекламы в пространство собственно маркетингового менеджмента, поскольку реклама весьма специфическим «работает» с коммуникационными потребностями аудитории. Поэтому не неожиданной стала популярность таких терминов как «маркетинговая реклама» и «маркетинговые связи с общественностью». Эти с первого взгляда излишне искусственные терминологические формулы появились как ответ на проблему существования внемаркетингового инструментария рекламы и связей с общественностью.

Таким образом, в российской деловой и научной среде все-таки корректнее употреблять терминологические формулы «интегрированные торговые коммуникации» и «интегрированные рыночные коммуникации» как более точно отражающие сущность явлений, о которых идет речь.

Прасюк О. В.

Національний університет «Острозька академія», Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Вивчаючи громадську думку, слід брати до уваги той факт, що громадська думка постає як така тільки після встановлення індивідуальних думок респондентів, адже, як слушно вказує відомий український соціолог О. І. Вишняк в спеціально присвяченій цій проблемі статті «Технологія та результати досліджень громадської думки», «громадську думку (громадські опінії), на відміну від індивідуальних опіній та ставлень, опитувати взагалі неможливо» [1]. Громадську думку опитати неможливо, бо вона не відповідає. Відповідають респонденти на запитання анкети, а на основі їх відповідей за певними методологічними принципами соціологи вивчають громадську думку.

Таким чином, проблема ідентифікації громадської думки має два ключові аспекти: проблему власне дослідження громадської думки (а саме «польового дослідження» як сукупності методів отримання первинної соціологічної інформації) та проблему її ідентифікації – фактично її раціонального-логічного конструювання на основі процедури аналізу первинних соціологічних даних.

Перший аспект пов'язаний з методами вивчення громадської думки та специфікою масиву даних, якими результує кожен із них. Так, Ю. П. Сурмін стверджує, що найчастіше при вивченні громадської думки використовують три методи: вибіркове опитування; панельне інтерв'ю та контент-аналіз. Найпопулярнішим дослідник називає метод вибіркового опитування [7, с. 38]. На таку тенденцію вказує і В. Л. Осовський, пояснюючи таку диспропорційність використання соціологічних методів «ілюзорною простотою організації і проведення анкетних опитувань та інтерв'ю, прагненням догодити соціальному замовнику» [3, с. 7].

Американські дослідники Д. Мангейм та Р. Річ вказують на п'ять типів первинної соціологічної інформації, яку можна отримати завдяки вибірковому опитуванню (цілком очевидно, що ці ідеї вчених можливо, хоча й з певними методологічними застереженнями, екстраполювати і на інші види соціологічних досліджень): 1) факти, знання; 2) думки; 3) ставлення, 4) установки 5) поведінкові звіти респондентів. На думку науковців вибіркове опитування є оптимальним для вивчення думок, ставлень та знань [2, с. 183–184], а саме такі відомості цікавлять дослідника громадської думки. При цьому створення інструментарію для дослідження громадської думки потребує особливої уваги до структури та формулювання запитань, порядку розміщення варіантів відповідей, лінгвістичному виконанні опитувальника [8, р. 179].

Другий етап дослідження громадської думки передбачає власне її ідентифікацію, тобто конструювання на основі відповідей респондентів, що задовольняють критеріям включення до суб'єкта громадської думки. Зазвичай для цієї мети використовують інкорпоровану на етапі розробки інструментарію дослідження так звану «лійку Геллапа» (або *quintamensional questionnaire design*), що дозволяє з'ясувати зацікавленість респондента в предметі дослідження, його поінформованість щодо неї, співвідношення раціональних та емоційних оцінок проблеми, стабільність позиції респондента щодо проблеми [8, р. 300].

В. Л. Осовський у книзі «Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації» та низці статей, що вже стали класичним здобутком української соціології громадської думки, чітко розділив два підходи до вивчення громадської думки: полстерівський та соціологічний, – що відрізняються концепціями громадської думки та стилями її дослідження [4, с. 212]. Полстерівський підхід базується на агрегатному механістичному розумінні громадської думки як «певної суми індивідуальних думок, серед яких містяться, а може й ні, суб'єкти громадської думки» [5, с. 29]. Соціологічна концепція громадської думки передбачає відбір з усієї множини опитаних респондентів щодо певної соціально значимої проблеми саме тих, що дійсно володіє достатнім рівнем поінформованості, компетентності та включеності, щоб вважатися суб'єктом-носієм громадської думки [5, с. 43].

Втім точка зору В. Л. Осовського зазнає критики з боку О. І. Вишняка, який вказує на тотожність полстерівського та соціологічного підходів в отриманні різних видів первинної соціологічної інформації (зокрема, фактів, звітів про поведінку, установок-преференцій). При цьому громадську думку («громадські опінії»), на думку вченого, опитувати неможливо, «її можна тільки досліджувати, як вивчають живі та неживі об'єкти, реальні та віртуальні» [1].

Отже, очевидним є кількісне переважання вибірових соціологічних опитувань серед інших сучасних методів вивчення громадської думки, оскільки вони дозволяють відносно швидко отримати повну достовірну первинну соціологічну інформацію, яка стає основою інформаційно-аналітичної роботи, прогнозування суспільно-політичних процесів, ретранслюється мас-медіа, безпосередньо трансформуючи політичне поле суспільства.

Список використаних джерел:

1. Вишняк О. Технологія та результати дослідження громадської думки [Електронний ресурс] / О. Вишняк // Політичний менеджмент. – 2003. – № 1. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=13&c=61>
2. Мангейм Дж. Б. Политология: методы исследования / Дж. Б. Мангейм, Р. К. Рич. – М.: Весь Мир, 1997. – 544 с.
3. Осовский В. Л. Проблема идентификации общественного мнения / В. Л. Осовский // Социологические исследования; Российская академия наук; голов. ред. Ж. Т. Тощенко. – 1999. – № 10. – С. 7–16.
4. Осовський В. Полінг versus соціологічне дослідження громадської опінії / В. Осовський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – К., 2002. – № 4. – С. 207–215.
5. Осовський В. Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації / В. Л. Осовський; НАН України. Ін-т соціол. – К.: Ін-т соціол. НАН України, 1999. – 137 с. – Бібліогр.: С. 128–136.
6. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Осовський. – К.: Фоліант; Стило, 2005. – 186 с.
7. Сурмін Ю. П. Теорія громадської думки / Сурмін Ю. П. – К.: МАУП, 1999. – 72 с.: іл. – Бібліогр.: С. 67–68.
8. Surveying Subjective Phenomena / ed. by C. F. Turner, E. Martin. – New York: Russell Sage Foundation, 1984. – V. 2. – 617 p.

К. т. н. Боровець В. М., к. т. н. Савчин Б. М., Шенбор В. С., Брусенцов В. Г.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ВІБРАЦІЙНІ МАЙДАНЧИКИ ВИГОТОВЛЕННЯ БЕТОННИХ ВИРОБІВ

Формування бетонних виробів відноситься до числа основних технологічних процесів у виробництві будівельних матеріалів, де широко використовуються вібраційні технології й устаткування. В зв'язку з цим, питанням оптимізації параметрів динамічного навантаження бетонної суміші з метою підвищення якості, зниження енергоємності і створення надійного віброформовочного устаткування присвячена велика кількість робіт.

Бетонні суміші за своїми реологічними властивостями можуть бути, в основному, класифіковані як рухомі, малорухомі жорсткі та підвищеної жорсткості [1–4]. Рухомі суміші добре заповнюють форму, але вони мають великий вміст води, що в значній мірі погіршує якість готового виробу. Застосування твердих бетонних сумішей дає велику економію в'язучих матеріалів (цементу), але вимагає значного механічного впливу – тиску навантаження.

У процесі вібрування малорухомих і твердих бетонних сумішей відбувається руйнування структури, яка сформувалася при готуванні в бетонозмішувальних машинах, зближення і перерозподіл часток наповнювача та заповнення простору між гранулами в'язким матеріалом. Під впливом вібрації бетонна суміш набуває рухливості і щільно укладається витісняючи можливі пухирці повітря.

Ступінь ущільнення залежить від вибраних оптимальних режимів вібрації – інтенсивності і її тривалості, а також відповідності прийнятих параметрів вібрації (амплітуди, частоти і характеру коливань) властивостям бетонної суміші, що підлягає ущільненню. Основним фактором ефективності вібрування є не амплітуда чи частота коливань, узяті окремо, а їх функції, що визначають швидкість

чи прискорення бетонної суміші, величини яких повинні бути достатніми для зменшення сил внутрішнього тертя.

Із збільшенням твердості бетонної суміші і розмірів наповнювача оптимальна амплітуда повинна зростати. Для бетонних сумішей із середнім розміром наповнювача амплітуда коливань знаходиться в межах 0,3–0,65 мм, а під час використання дрібного наповнювача – у межах 0,15–0,4 мм, але одночасно з цим повинна підвищуватися частота коливань. Звідси варто зробити висновок, що ефективне віброущільнення бетоносуміші вимагає більш складного техпроцесу, оскільки великокусові фракції наповнювача потребують збільшення амплітуди коливань, а для дрібних часток наповнювача і часток цементу необхідно зменшувати амплітуду коливань з одночасним збільшенням частоти коливань.

У промисловості найбільше поширення одержали вібромеханізми з круговими коливаннями де бетонна суміш з формою отримує поступальні коливання з круговою траєкторією, що лежать у вертикальній площині. Для надійної роботи віброплощадок цього типу необхідно забезпечити, щоб вісь дебалансного вала співпадала з віссю, що проходить через центр ваги коливних мас. У випадку порушення цієї вимоги траєкторії кругових коливань окремих точок бетонної суміші, форми і віброплощадки перетворюються в еліпси з різним співвідношенням і нахилом їхніх осей. Очевидно, що точки, більш віддалені від осі дебалансного вала, будуть мати більший ексцентриситет еліптичної траєкторії. Такі коливання викликають значний зсув бетонної суміші убік напрямку обертання дебалансного вала і величина амплітуди змінюється у значних межах. Внаслідок цього явища горизонтальні складові коливань форми із сумішшю по висоті будуть неоднаковими, що спричиняють нерівномірне ущільнення.

У віброплощадках з вертикально спрямованими синусоїдальними коливаннями бетонної суміші утворюються рухи, перпендикулярні столу і дотичні до вертикальних стінок форми. Дані віброплощадки відрізняються рівномірним розподілом амплітуд коливання, що забезпечує достатньо якісне ущільнення суміші під час виготовлення плоских і широких виробів відносно невеликої висоти, забезпечуючи цим їх широке використання.

Для приводу вібростола використовують двовальний дебалансний вібратор з валами, що обертаються назустріч один одному і забезпечують вертикально направлені коливання. У віброплощадках з вертикально направленими синусоїдальними коливаннями з механічними приводом застосовують шестеренчасті синхронізатори, які забезпечують синфазність обертання обох валів вібраторів. Найбільше поширення одержали вібромеханізми з круговими, вертикально спрямованими і з горизонтально спрямованими коливаннями з частотами 25 і 50 *Гц*, оскільки при таких частотах привод безпосередньо здійснюється від електродвигунів з частотами обертання $n = 1500$ *об/хв* та $n = 3000$ *об/хв*.

Використання шестеренчастих синхронізаторів в значній мірі супроводжується підвищеним шумом під час роботи машин, а також має невисокий коефіцієнт надійності обладнання. Тому доцільно використовувати майданчики з самосинхронізацією валів приводу дебалансних віброзбудників у яких необхідно забезпечити відношення:

$$\frac{Mr^2}{I} < 2, \quad (1)$$

де r – радіус від центра мас до осі кожного із симетрично обертового дебаланса, M – маса та I – центр обертання системи.

Схема дії сили двохвального віброзбудника з синхронно-синфазним обертанням валів представлена на рис. 1.

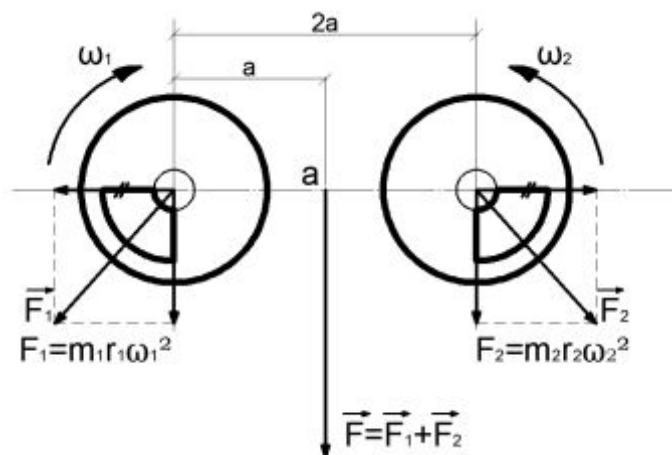

Рис. 1. Схема дії сили двохвального віброзбудника з синхронно-синфазним обертанням валів

На рис. 1: $F_{a1} = m_1 \cdot r_1 \cdot \omega^2$ – вимушуюча сила створювана першим віброзбудником, $F_{a2} = m_2 \cdot r_2 \cdot \omega^2$ – вимушуюча сила створювана другим віброзбудником. При синхронно синфазному обертанні валів і однакових дебалансних валах $m_1=m_2$, $r_1=r_2$, $\omega_1=\omega_2$. У цьому випадку загальна вимушуюча сила двовального віброзбудника буде їх векторною сумою, і її величина складе $F_a = 2m_2 \cdot r_2 \cdot \omega^2 \cdot \cos \omega t$. При обертанні дебалансів у протилежні сторони вертикальні складові вимушуючої сили складатимуться одна з одною, а горизонтальні взаємокомпенсуються.

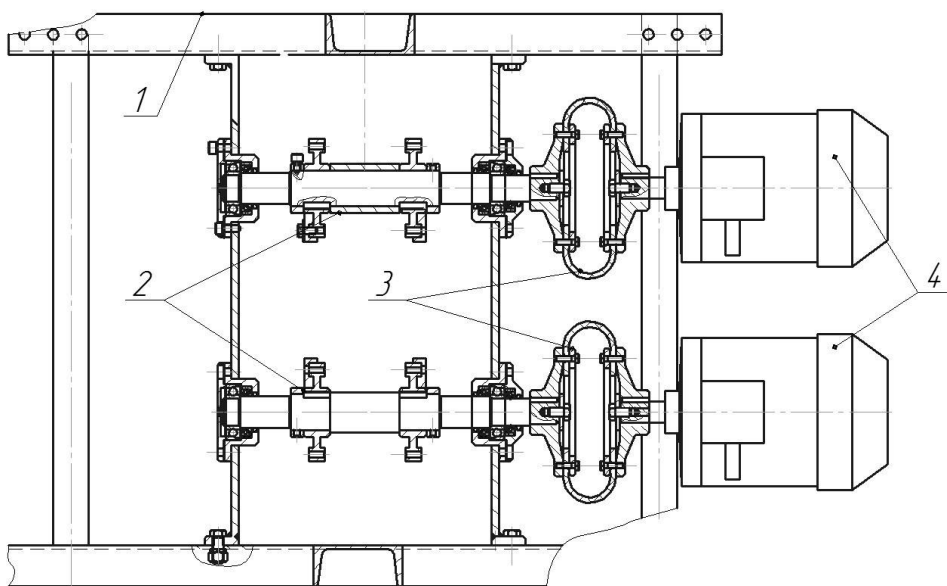

Рис. 2. Конструктивна схема двовального віброзбудника:

1 – рама вібромашини; 2 – дебалансні віброзбудники; 3 – пружні муфти, 4 – електродвигуни

Висновки. Для ущільнення бетонних сумішей під час виготовлення тротуарної плитки доцільно використовувати високочастотні вібратори, що дозволяють в значній мірі покращити якість отриманого продукту та зменшити час віброущільнення.

Список використаних джерел:

1. Ударно-вибрационная технология уплотнения бетонных смесей / [Гусев Б. В., Демин А. Д., Крюков Б. И. и др.]. – М.: Стройиздат, 1982. – 152 с.
2. Крюков В. И. Новые резонансные виброплощадки / В. И. Крюков, Л. М. Литвин, Е. А. Логвиненко // Бетон и железобетон. – 1975. – № 7. – С. 15–18.
3. Сорокер З. И. Жесткие бетонные смеси в производстве железобетона / З. И. Сорокер. – М.: Стройиздат, 1984. – 306 с.
4. Силенок С. Г. Механическое оборудование предприятий строительной индустрии / С. Г. Силенок. – М.: Стройиздат, 1973. – 374 с.

Гето Ю. А, Лесюк О. В, Лєпіхова М. С, Микитин Н. І, Соляник Б. М.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

РОЗВИТОК ВЕКТОРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проектом передбачено дослідження ефективності систем опрацювання векторних даних методом комбінаторної оптимізації. Розробляється комплекс програмних засобів для опрацювання інформації, яка представлена у вигляді масивів векторних даних, оптимізованих за критерієм мінімізації інформаційної надмірності систем, забезпечення їх надійного кодування, пересилання та захисту даних від несанкціонованого доступу. Передбачається створення методів захисту авторських прав відео та аудіо продукції для інформаційної безпеки бізнесу і захисту цінних паперів від підробок, інформаційних мереж та каналів зв'язку від зовнішніх перешкод, забезпечення завадостійкого кодування, декодування та перетворення векторних даних в інформаційно-комунікаційних системах зв'язку. Для захисту даних досліджується можливість застосування багатопозиційних ортогональних кодових послідовностей з поліпшеними автокореляційними властивостями, різновиди шумоподібних, баркероподібних кодів, циклічних кодів з оптимізованими параметрами за критерієм максимальної завадостійкості, а також мінімізованих за критерієм інформаційної надмірності «монолітних» векторних кодів великої розмірності. Досліджується можливість застосування методів комбінаторної оптимізації для якісного опрацювання зображень з використанням вдосконалених цифрових фільтрів.

Об'єкт дослідження – процес опрацювання векторних даних та захисту інформації на основі використання методів комбінаторної оптимізації.

Опис проблеми, що вирішується в основі досліджень – проблема подолання інформаційної надмірності систем, яка пов'язана з розробкою програмно-апаратних методів і засобів, спрямованих на підвищення якісних показників

інформаційних систем. Проблема полягає в подоланні інформаційної надмірності алгоритмічно-програмних засобів опрацювання векторних даних в комунікаційних технологіях.

Актуальність проблеми та обґрунтування необхідності результатів проекту для забезпечення потреб ринку – проблема набуває важливого значення у зв'язку зі сьогочасним розвитком новітніх векторних інформаційних технологій, в яких використовуються результати дослідження унікальних властивостей багатовекторних комбінаторних конфігурацій та математичних моделей для створення перспективних інформаційних та комунікаційних технологій з мінімізованою або вигідно збалансованою інформаційною надмірністю систем. В проекті досліджуються принципово нові багатовимірні моделі систем з оптимальним розподілом елементів структури, що відкриває можливість створення ефективних засобів обчислювальної техніки та інформаційних технологій на основі оптимізованої комбінаторної векторної комп'ютерної арифметики. Результати проекту призначені для забезпечення потреб ринку, зокрема вони дадуть змогу поліпшити інформаційні та комунікаційні технології за такими показниками як трансмісійна швидкість, завадостійкість, роздільна здатність, а також надійність захисту інформації.

Мета розробки – створення комплексу алгоритмічно-програмних засобів для забезпечення надійного захисту інформаційних мереж від зовнішніх перешкод, здійснення завадостійкого кодування, декодування та перетворення форми інформації в інформаційно-комунікаційних системах, зокрема для захисту інформації від несанкціонованого доступу, захисту цінних паперів від підробок, авторських прав на відео та аудіо продукцію.

Завдання, які необхідно вирішити для досягнення мети – 1) науково обґрунтувати теоретичні положення, на основі яких передбачається здійснити розробку; 2) здійснити системний аналіз існуючих методів захисту інформації з урахуванням сучасних вимог щодо надійності інформаційних систем, розробити методи опрацювання оптимізованих векторних даних високих порядків, дослідити ефективність існуючих та опрацьованих методів комбінаторної оптимізації; 3) розробити комплекс алгоритмів та програм для комп'ютерного синтезу багатопозиційних

ортогональних векторних послідовностей; здійснити моделювання процесу кодування та перетворення векторних даних каналами зв'язку в умовах завад; 4) опрацювати результати моделювання процесу кодування та перетворення оптимізованих векторних даних каналами зв'язку в умовах завад, вивчити специфіку оцінювання рівня захисту інформації з урахуванням якості та знаходження вигідного компромісу між підвищенням надійності та іншими якісними показниками інформаційних систем, запропонувати метод кодування та перетворення інформації з поліпшеними показниками за надійністю; 5) розробити комплекс програм для кодування векторних даних, захисту документів від підробок, фільтрації зображень математичні моделі інформаційних технологій з поліпшеними показниками; 6) розробити комплекс алгоритмічно-програмних засобів для перетворення форми інформації з використанням багатопозиційних нееквідистантних послідовностей, побудованих на основі оптимальних комбінаторних конфігурацій високих порядків; 7) розробити комплекс алгоритмічно-програмних засобів для кодування векторних даних з використанням багатопозиційних нееквідистантних послідовностей, побудованих на основі оптимальних комбінаторних конфігурацій високих порядків; здійснити порівняльний аналіз розроблених моделей та методів захисту інформації з існуючими; 8) здійснити комп'ютерну верифікацію комплексу розроблених програм.

Метод вирішення завдань проекту. Для вирішення завдань проекту пропонується метод комбінаторної оптимізації інформаційної системи опрацювання векторних даних, у якому використовуються комбінаторні властивості деяких алгебричних структур та відповідні математичні моделі з оптимальним розподілом у просторі-часі елементів. Теоретичні та прикладні дослідження вищезгаданих властивостей здійснюються за комбінаторними векторними конфігураціями, в структурі яких закладена необхідна інформація для визначення оптимального розподілу елементів в просторовій решітці структур, представлених у вигляді числових (одновимірних) і векторних (кортежних) «оптимальних структурних пропорцій» (ОСП). Метод дозволяє аналізувати теоретичні дослідження на обчислювальній техніці з використанням сучасного апарату алгебричної теорії чисел та здійснювати комп'ютерну верифікацію отриманих результатів.

Деревянко О. В.

Одесский национальный политехнический университет, Украина

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ АВАРИЙНОЙ ПОДПИТКИ
ЦИРКУЛИРУЮЩИХ ВОДНЫХ СРЕД ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО
ОБОРУДОВАНИЯ АЭС**

Обзор известных исследований процессов нарушения тепломассообмена в энерготехнологическом оборудовании атомных электрических станций (АЭС) показал, что элементы основного оборудования с непрерывным теплоотводом являются объектами, во многом определяющими надежность и безопасность энергоблока АЭС в целом. Анализ вероятных аномалий технологического теплоотвода и связанных с этим эксплуатационных проблем выявил возможность возникновения дефицита водных сред в тепломассообменных системах. Исходя из этого была поставлена цель по разработке системы аварийной подпитки циркулирующих водных сред, инвариантная относительно условий электроснабжения энергоблока.

Общие методические задачи разработки состояли в следующем. Поскольку существующие ныне, штатные для АЭС, системы подпитки ориентированы на использование циркуляционных насосов, привод насосов должен обеспечивать их работу с использованием всех доступных источников энергии и быть независимым от электроснабжения. При этом было необходимо учитывать, что эффективным источником энергии может служить влажный пар, имеющийся на АЭС в соответствии с технологической схемой. Соответственно, была поставлена задача разработки принципов использования несепарированного (неосвобожденного от излишней влаги) пара, который бы был применен в качестве движителя турбинного привода, и задачи по разработке приемлемой конструкции турбопривода насоса.

Решение поставленных задач оказалось невозможным на основе применения в качестве привода насоса классической лопаточной турбины Лавалья – с учетом

того, что ударные нагрузки капельных фракций на лопатки такой турбины могут привести к ее неэффективной работе и отказам, связанным с повреждением лопаток. Поэтому было разработано техническое предложение, позволяющее использовать несепарированный пар или двухфазный (пароводяной) поток на основе использования безлопаточной турбины трения [1].

Предлагается система с комбинированным турбоприводом, представляющим собой композицию лопаточной турбины и предвключенной ей турбины трения, находящихся в общем корпусе [2]. Турбина трения (первая ступень турбоагрегата) может иметь дисковый (по типу турбины Теслы) или иметь спирально-барабанный ротор, как это представлено на рис. 1.

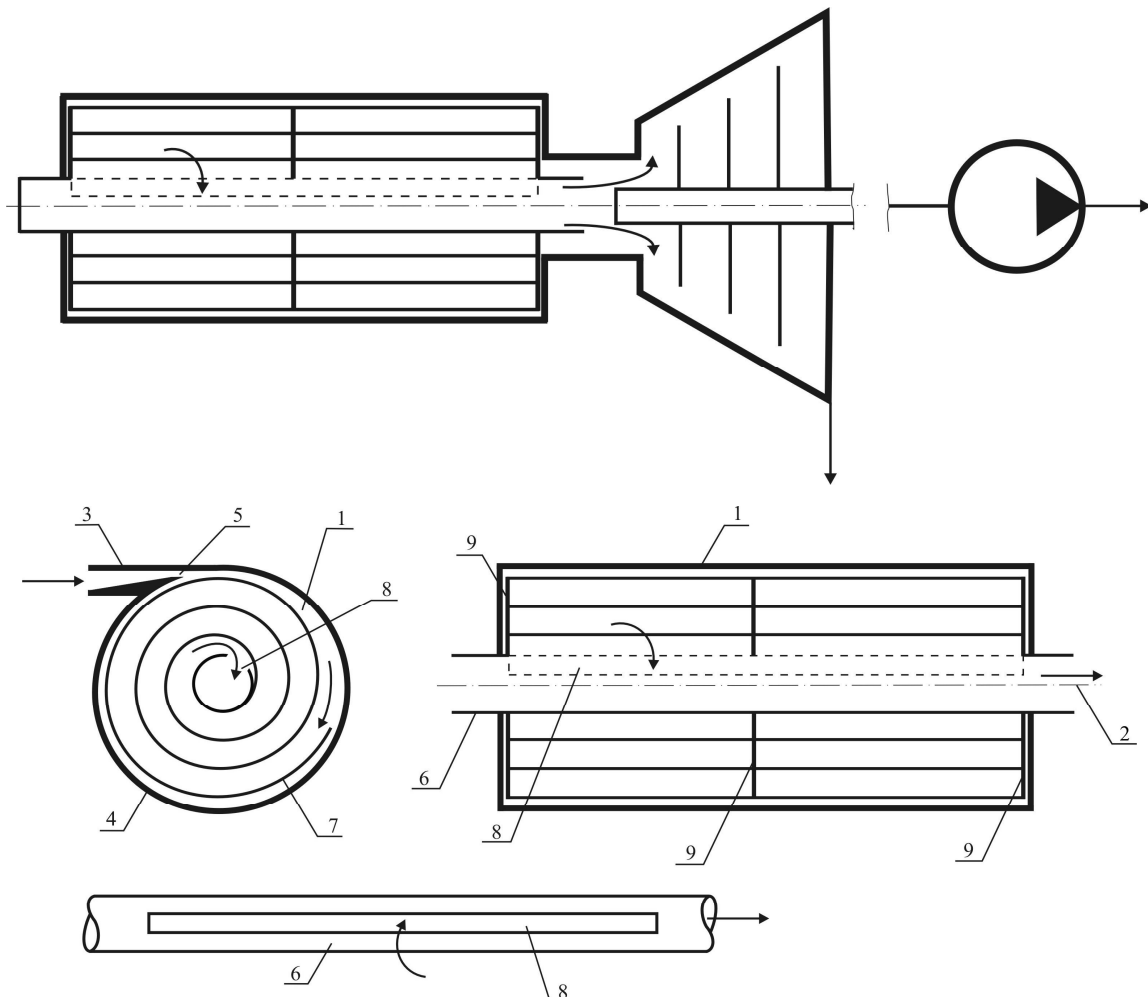

Рис. 1. Композиционный турбопривод насосного агрегата аварийной подпитки водных сред технологического оборудования АЭС:

1– цилиндрическая камера; 2 – русло движения рабочего тела; 3 – входной патрубок; 4 – корпус; 5 – сопло; 6 – вал ротора; 7– контактная поверхность рабочего колеса; 8 – прорезь для выхода отработавшего рабочего тела; 9 – кольцо обечайки

Предлагаемое техническое решение, благодаря комбинации двух конструктивно разнородных турбин, установленных соосно в одном корпусе, гарантирует работу агрегата в аварийной ситуации, приемлемую разгонную характеристику ротора насоса подпитки и включение в работу всей подпиточной системы, вследствие отсутствия необходимости предварительного разогрева вспомогательных конструктивных элементов турбопривода. Возможно усовершенствование конструкции за счет использования соединяющего роторы двух турбин механизма, высвобождающего опережающее движение второго ротора относительно первого в режимах движения второго ротора по инерции. Такая конструктивная компоновка позволяет рационально распределить располагаемый теплоперепад между ступенями композиционной турбоустановки, поднимая степень сухости пара на выходе из лопаточной турбины, и повышает к. п. д. турбонасосной установки, что способствует повышению функциональной надежности системы подпитки технологического тепломассообменного оборудования АЭС [3].

Список использованных источников:

1. Королев А. В. Повышение теплотехнической надежности оборудования АЭС / А. В. Королев // Труды Одесского политехнического университета. – 2008. – Вып. 1(29). – С. 103–105.
2. Королев А. В. Подпитка парогенератора от надежных источников / А. В. Королев, О. В. Деревянко // Повышение безопасности и эффективности атомной энергетики: м-лы 3-й Междунар. науч.-практич. конф., Одесса, 24–28 сент. 2012 г. – О.: НПЦ «Энергоатом», 2013. – С.111–113.
3. Деревянко О. В. Предаварийные физические процессы и надежный теплоотвод в ядерных энергоустановках: монография / О. В. Деревянко, А. В. Королев, А. Ю. Погосов. – О.: Наука и техника, 2014. – 264 с.

К. х. н. Сумарченкова И. А., к. т. н. Бузуев И. И.

*ФГБОУ ВПО Самарский государственный технический университет,
Российская Федерация*

ОЦЕНКА ПОРАЖАЮЩИХ ФАКТОРОВ ПРИ ВОЗНИКНОВЕНИИ И РАЗВИТИИ АВАРИИ НА УСТАНОВКЕ ДЕПАРАФИНИЗАЦИИ МАСЕЛ

В последние годы отмечен значительный рост аварий и аварийных ситуаций на объектах нефтехимической промышленности, которые сопровождаются взрывами и пожарами, что ведет к тяжелыми последствиями для обслуживающего персонала и оборудования. Эта опасность связана с разгерметизацией (разрушением) оборудования: колонн, емкостей, резервуаров, трубопроводов, в которых находятся в большом количестве взрывопожароопасные и токсичные вещества.

Установка депарафинизации масел состоит из следующих стадий: кристаллизации рафината; фильтровального отделения; регенерации и осушки растворителя; холодильного отделения. Одним из наиболее опасных является стадия регенерации и осушки растворителя, что обусловлено наличием большого количества легко воспламеняющихся жидкостей, содержащихся в колонном, емкостном и др. оборудовании. При разгерметизации этого оборудования развитие аварии и аварийной ситуации будет проходить по различным сценариям. Наиболее вероятные сценарии возникновения аварий следующие [1; 2]:

Сценарий С1. Разгерметизация колонного оборудования → разлив легко воспламеняющейся жидкости (ЛВЖ) → образование облака топливно-воздушной смеси (ТВС) → взрыв облака (ТВС) → пожар.

Сценарий С2. Разгерметизация колонного оборудования → разлив легко воспламеняющейся жидкости → пожар пролива.

Сценарий С3. Порыв трубопровода перекачки ЛВЖ → неконтролируемая утечка ЛВЖ через аварийное отверстие за время, определяемое временем обнаружения и временем устранения утечки аварийно-восстановительной бригадой.

Сценарий С4. Разгерметизация змеевиков печей → пожар в топке печи.

Наиболее опасные события протекают по сценариям:

Сценарий С1. Разгерметизация колонного оборудования → разлив легко воспламеняющейся жидкости (ЛВЖ) → образование облака топливно-воздушной смеси (ТВС) → взрыв облака (ТВС) → пожар.

Сценарий С2. Разгерметизация колонного оборудования → разлив легко воспламеняющейся жидкости → пожар пролива.

В случае возникновения и развития аварий по сценариям С1–С2 имеют место такие виды поражающих факторов как тепловое (ТП) и бризантное – взрывной ударной волной (БВУВ). Степень воздействия на материальные объекты и людей оценивается для ТП – по интенсивности теплового излучения, для БВУВ – по избыточному давлению во фронте ударной волны. Для обеспечения безопасности людей необходимо знать вероятные зоны теплового поражения и радиусов разрушений.

Оценку теплового поражения для сценария С2 проводили для зон возможного теплового поражения человека от места аварии на расстоянии: 40 м, где находятся места постоянного пребывания обслуживающего персонала: 25, 20, 15, 13, 11 м – для мест временного пребывания обслуживающего персонала. Данные расчета интенсивности теплового излучения при реализации сценария С2 на соответствующем расстоянии от места аварии приведены в табл. 1 [3].

Таблица 1. Вероятные зоны теплового излучения

Расстояния (м) от места аварии						
Интенсивность теплового излучения (кВт/м ²)	40	25	20	15	13	11
	1,3	4,3	7,1	10,8	13,2	17,1

Степень поражения для персонала при интенсивности теплового излучения: 1,3 кВт/м² – без негативных последствий в течение длительного времени; 4,3 – безопасно для человека в брезентовой одежде; 7,1 – непереносимая боль через 20–30 с и ожоги I степени через 15–20 с; 10,8 и более – непереносимая боль через 3–5 с, ожоги I степени через 6–8 с.

Для сценария С1 одним из наиболее опасных поражающих факторов является взрыв облака ТВС. Оценка вероятных зон радиусов разрушений при реализации сценария С1 приведен в табл. 2 [4].

Таблица 2. Вероятные зоны радиусов разрушений

Вероятные последствия, характер повреждения зданий и сооружений	Радиус, м
Полное разрушение зданий с массивными стенами, смертельное поражение персонала	20
Зона тяжелого повреждения зданий, подлежащих сносу	29
Зона повреждения перегородок и кровли зданий, повреждение стальных несущих конструкций	50
Зона повреждения перегородок и кровли зданий	140
Зона частичного повреждения остекления	283

Данные результаты могут быть использованы при создании ПЛАС и разделов по промышленной безопасности в регламентах и других технических документах.

Список использованных источников:

1. РД 03-418-01 Методические указания по проведению риска опасных производственных объектов: метод. указ. – Введ. 2001-01-10. Утв. Постановлением Госгортехнадзора России от 10.07.01, № 30. – М.: НТУ и ГУП НТЦ «Промышленная безопасность». – 2001. – 17 с.
2. Рекомендации по разработке планов локализации и ликвидации аварий на взрывопожароопасных и химически опасных производственных объектах, утв. Приказом Ростехнадзора от 26 декабря 2012 г., № 781. – М.: НТУ и ГУП НТЦ «Промышленная безопасность». – 2012. – 54 с.
3. Методика определения расчетных величин пожарного риска на производственных объектах. Утв. Приказом МЧС России от 10.07.2009, № 404. – 58 с.
4. Федеральные нормы и правила в области промышленной безопасности «Общие правила взрывобезопасности для взрывопожароопасных химических, нефтехимических и нефтеперерабатывающих производств», утв. приказом Федеральной службы по экологическому, технологическому и атомному надзору от 11.03.2013, N 96.

Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

К. пед. н. Лахтин А. Ю.^{*}, Лахтина Ю. В.^{**}

**Бийский технологический институт*

*(филиал) ФГБОУ ВПО «Алтайский государственный технический университет
имени И. И. Ползунова», Российская Федерация;*

***КГБОУ СПО «Бийский педагогический колледж», Российская Федерация*

ИГРОВОЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ К ОБУЧЕНИЮ В УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Игра есть форма деятельности, при которой формируется мировоззрение человека, отношение его к жизни, к коллективу. Как никакой другой вид деятельности, игра способна воспитывать навыки коллективных действий. Она дисциплинирует людей, приучает их подчиняться правилам, уважать друг друга. Поэтому было бы ошибочным рассматривать игру только с точки зрения физического развития. Ее воздействие на человека значительно шире. Игры оказывают влияние на формирование и воспитание личности в целом. И не случайно игра, как общественное явление, привлекала к себе внимание представителей различных областей знаний: педагогики, психологии, философии, искусствоведения, медицины и др. И какие бы ни возникали концепции, суждения, все сходились на том, что игровая деятельность свойственна всем возрастным группам. Эмоционально возвышенные, яркие и разнообразные по содержанию игры социальны по своей сущности, так как в них вкладывается опыт общественных взаимоотношений, переживаний, формируется нравственное и физическое здоровье, модели поведения человека. Многие ученые, педагоги по-разному пытались раскрыть содержание игры и оценить ее как общественное явление.

Игра формирует личность, подготавливая ее к различным видам деятельности. Формируя определенные поведенческие навыки, она отражает вероятностное будущее, выступая как многостороннее и вариативное приспособление к этому будущему.

В процессе взросления, накопления необходимых знаний, умений и навыков особенно важным является не столько теоретическое, сколько практическое освоение действительности, что представляется реальным в игровой практике за счет моделирования в ней реальных социально-экономических отношений. Даже если игра напрямую не воспроизводит жизнь, то ее содержание всегда основано на реальных фактах, достижениях, действующих законах, нормах и принципах [1].

Таким образом, игра по своей природе располагает к участию в ней любого человека. К основным особенностям игрового взаимодействия, дающих возможность использовать игру для развития адаптивности личности студента относятся:

1. Игры позволяют получить целостное представление о реальности за счет условности, воспроизведения лишь существенных компонентов системы, сжатия временных и пространственных интервалов.

2. Игра – это проба потенциальных возможностей личности, но, в отличие от действительности, без ущерба для нее.

3. В игре исчезает конкретная личность и появляется роль, в которой могут проявляться скрытые до этого личные особенности человека.

4. В игре нет внешних отрицательных оценок, всегда есть риск, неопределенность, но никогда нет страха, т. е. человек в игре свободен.

5. Игра – мир с управляемой реальностью. Он строится, модифицируется в зависимости от желания и возможностей игроков. В игре играющий – хозяин мира.

6. Игру, в отличие от жизни, можно начинать снова и снова, играть лучше – это своеобразная обратимость будущего.

Основываясь на деятельностном подходе, мы рассматриваем игру как форму деятельности в условной ситуации, направленную на воссоздание и усвоение

общественного опыта. Игровая деятельность интегрирует предметно-практическую, интеллектуально-познавательную, коммуникативную деятельности и саморегуляцию.

Таким образом, все структурные компоненты личности студента будут оптимально развиваться в соответствии со сферами деятельности, в которые включается личность в условиях применения разноплановых игр, отвечающих потребностям и интересам студентов. Игровая деятельность открывает широкие возможности формирования социальной активности личности, формирования отношения к деятельности и к людям, принимающим в ней участие.

Для определения спектра игр, необходимых для повышения уровня адаптивности студента, обратимся к их классификации. В настоящее время существует несколько подходов в классификации игры. Их различие зависит от того, что положено в основу классификации. Так, существует деление игр по содержанию, по форме, по времени проведения, по месту проведения, по составу и количеству игроков, по степени регулирования, управления; по характеру педагогических задач, по деятельности игроков; по механизму, процессу, по мотивации игры [2].

Для всестороннего развития личности студентов и подготовке его к социальной жизнедеятельности необходимо комплексное постоянное применение всех видов игр, так как лишь в своей совокупности они могут дать ожидаемый результат – сформируется ряд новых качеств личности, необходимых для социального становления современного человека.

В настоящее время педагогические игры в первую очередь делятся по виду деятельности на физические (двигательные), интеллектуальные (умственные), трудовые, социальные и психологические.

Обширна типология педагогических игр по характеру игровой методики: предметные, сюжетные, ролевые, деловые, имитационные и игры-драматизации.

Рассматривая основные функции игровой деятельности можно выделить 8 наиболее важных: 1) социокультурная; 2) развлекательная; 3) самореализующая; 4) коммуникативная; 5) диагностическая; 6) терапевтическая; 7) коррекционная; 8) межнациональной коммуникации.

Таким образом, игра, являясь одним из основных средств физической культуры, выступает как естественная форма проявления деятельности, в которой постигается окружающий мир, приобретается опыт взаимоотношения людей, реализуются творческие возможности. Игровая деятельность, выступающая средством взаимодействия, позволяет студенту быть лично причастным к процессам, протекающим в общественной жизни, позволяет студентам осуществлять социальные проблемы, принимать на себя различные социальные роли, что способствует углубленному пониманию внутренних закономерностей общественной жизни, позволяет увидеть результаты собственных действий, понять и проанализировать допущенные ошибки, как свои, так и других участников игрового взаимодействия. В итоге возникают исключительные условия для формирования активной, творчески мыслящей личности, стремящейся к постоянному поиску решений и способной осуществлять их как самостоятельно, так и в единстве усилий всего коллектива.

Игровой метод отличается от других методов обучения и воспитания тем, что позволяет студенту быть лично причастным к процессам, протекающим в общественной жизни, дает возможность «прожить» некоторое время в «реальных» жизненных условиях. При этом игровой метод не подменяет традиционных методов обучения и воспитания студентов, а рационально их дополняет, расширяя педагогический арсенал педагога, позволяя более эффективно достигать поставленные цели и задачи. Игровой метод позволяет студентам осуществлять социальные пробы, принимать на себя различные социальные роли, что способствует углубленному пониманию внутренних закономерностей общественной жизни, позволяет увидеть результаты собственных действий, понять и проанализировать допущенные ошибки, в том числе и те, которые были сделаны другими участниками игрового взаимодействия.

Список использованных источников:

1. Лахтин А. Ю. Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе средствами физической культуры: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / А. Ю. Лахтин. – Барнаул, 2011. – 265 с.
2. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М.: Владос, 1998. – 358 с.

К. філол. н. Сардарян К. Г.

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди, Україна

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

(на матеріалі творчості І. В. Жиленко)

Творча спадщина І. В. Жиленко у контексті новітньої української літератури посідає важливе місце, адже мисткиня творила у складні часи різних культурно-історичних епох, охопивши другу половину ХХ та початок ХХІ століття. Доробок письменниці є унікальним явищем в історії української літератури, оскільки містить істотно різні твори, як за жанром, так і за стильовими особливостями. Художня творчість письменників і поетів – майстрів художнього слова – відіграє значну роль у розвитку національної літературної мови. Осмислення ролі великих майстрів слова в історії літературної мови є однією з найважливіших завдань дослідження мови художньої літератури. Ірина Володимирівна Жиленко володіла своєрідною творчою манерою, письменницькою культурою, оригінальною мовою і стилем.

Художня творчість І. Жиленко відбиває життєве кредо письменниці, екзистенційний досвід, естетико-філософські концепти мисткині, цінні, перш за все, оригінальним виявом авторської свідомості.

Центральною проблемою художньої літератури є проблема внутрішнього світу людини. Це вихідна точка, від якої тягнуться всі без винятку лінії і моменти відображення реальної дійсності. Своєрідність культур різних епох, своєрідність творчості будь-якого письменника визначається особливостями розуміння сутності людини. Для І. В. Жиленко розуміння сутності людини визначалося визнанням обов'язкового вибору між добром і злом. Духовна краса для письменниці

постає в безперервній внутрішній боротьбі думок і почуттів, в безперервних пошуках сенсу життя, в мріях про діяльність, яка принесла б користь усьому народу. Її життєвий шлях – це шлях постійних шукань, який неодмінно веде до правди і добра. На думку І. Жиленко, все людство має бути пов'язане духовними устремліннями до добра, справедливості. Авторка вважає, що справедливість може бути забезпечена тільки єдністю моральних людей. Усередині подібної єдності не може виникнути і думки про насильство.

Мисткиню протягом усього її багатоскладного життя не залишила віра в добropорядність людей: «Із усіляких ЗМІ люди повстають монстрами. Але не з тих підлих джерел треба судити про людей. Довкола нас – нормальні, чесні, великодушні люди...». Ірина Володимирівна, не заощаджуючи щирих слів, згадує чесність, порядність, великодушність та шляхетність багатьох сучасників. Над усякі розумові й ідеологічні чесноти Ірина Жиленко цінувала в людях елементарну людську доброту і тепло. Духовність для неї – це не що інше, як таланти доброти в людській душі.

Тема чистоти і краси людської душі завжди була і є актуальною. І. Жиленко турбують проблеми духовності суспільства, оскільки похитнулися моральні підвалини суспільства, коли духовне, чисто людське відступає на задній план, а вперед виступають такі почуття, як жадібність, безпринципність, цинізм і т. п. Але у письменниці залишається надія, що свідомих людей набагато більше, і вони зможуть правильно вибрати свій життєвий шлях.

Новаторські пошуки мисткині знаходять відображення у власних естетичних поглядах, таких як звеличення любові, краси, що є найвищими духовними цінностями для Ірини Жиленко та підтверджені її художньою творчістю. Основний мотив багатьох поезій авторки – насолода від щасливої миті життя, хоча іноді зустрічаються роздуми про скороминущість життя, молодості та краси на тлі вічної гармонії Всесвіту. Поезія для Ірини Володимирівни – це дихання Всесвіту. Як і музика...». Музичність та звукова виразність притаманні не лише поезіям Ірини Жиленко, ці засоби вона вдало використовує і в прозаїчних текстах (символізація елементів пейзажу, персоніфікація природи, використання

колористичних художніх деталей для передачі емоційної тональності оповіді, відтворення найтонших почуттів, передавання психологічних станів у книзі спогадів «Homo feriens»).

У 1964 р. становлення творчості І. Жиленко оцінив Р. Корогодський. Під враженням від віршів мисткині він пише В. Дрозду: «Поезія Ірини Жиленко національна не за крикливими освідченнями, а за внутрішньою структурою образного мислення. Музика слів, духмяність повітря, ласкавість, м'якість сонечка і рвучки пориви злих вітрів, мінливість води, її швидкоплинність, як і часу, природи, – все це характеризує її поезію як явище національне у масштабі виміру загальних людських цінностей».

У творчості І. Жиленко постає увага до краси природи, людських почуттів, поривання до свободи, наближення ідеалу до життєвої правди, утвердження величі та перемоги духовного світу над матеріальним – лейтмотив творчості письменниці.

Можна впевнено сказати, що завдяки таким митцям як Ірина Жиленко не вмере українська мова, оскільки письменниця своєю творчістю підносить рідну мову та культуру загалом, уводить її у світову. Для неї мова – це симфонія, ніби одухотворена істота, мисткиня винагороджує мову епітетами: «смачна», «пахуча», «жива», «тепла». Творчість мисткині свідчить про те, що її турбувало життя України, питання її розвитку та культурного ствердження. Ця тема прочитується у її щоденникових записах та епістолярних діалогах, автокоментарях у книзі спогадів. Авторка передає хроніку культурних подій, що пов'язані із вторгненням їх у життя суспільства. Книга спогадів поетеси є живим свідченням духу покоління шістдесятників, в ній відбито будні життя, звіт про будні культурного життя (вечори поезії, засідання Спілки письменників України), обмін мистецькими враженнями (нові книги, кінофільми, виставки, конференції), знакові події (як вечори пам'яті Лесі Українки, Василя Симоненка та ін.).

Саме завдяки обґрунтованій своєрідності поглядів літературна спадщина І. В. Жиленко ще довго буде цариною глибинності ідей, з яких живитимуться нові течії та напрями духовних пошуків. Творчість І. Жиленко є непересічним явищем української літератури, вагомим внеском в українську культуру.

Сорокіна Ю. М.

Харківська державна академія фізичної культури, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Дослідження особливостей фразеологічного значення доречно почати з визначення самих фразеологічних одиниць. Фразеологічні одиниці це стійкі сполучення лексем з цілком або частково переосмисленим значенням. Найбільш загальними ознаками фразеологічних одиниць називають «мовну стійкість, семантичну цілісність і роздільну оформленість». Вирішальним фактором закріплення фразеологічних одиниць в мові є його образність, що відповідає однієї з тенденцій розвитку мови – тенденція до експресивності.

Вченими не вироблено єдиного принципу класифікації фразеологічних одиниць. Класифікація О. В. Куніна виділяє в складі фразеології три розділи: ідіоматику, ідіофразеоматику і фразеоматику. Відповідно до запропонованої класифікації фразеологізмів, О. В. Кунин виділяє три основні різновиди фразеологічного значення: ідіоматичне, фразеоматичне і ідіофразеоматичне. Фразеологічні одиниці термінологічного походження попадають у клас ідіофразеоматизмів (якщо поряд із фразеологічними одиницями в сфері термінології діє терміносполучення – прототип) або ідіом (якщо терміносполучення – прототип вийшло з уживання). Для ідіофразеоматизмів і ідіоматизмів характерно переосмислене значення.

Термін «**фразеологічне значення**» був запропонований у 1964 році О. В. Куниним і В. Л. Архангельським незалежно один від іншого. Існування фразеологічного значення як лінгвістичної категорії служить предметом обговорення серед дослідників фразеології.

Фразеологічне значення відрізняється від лексичного значення слова своєрідністю відображення предметів, явищ, властивостей оточуючої дійсності,

особливостями мотивування свого значення, характером участі компонентів у формуванні цілісного значення фразеологізму.

Для розуміння фразеологічного переосмислення важливим вважаються поняття **фразеологічної номінації**.

Під номінацією розуміється «процес і результат найменування, при якому мовні елементи співвідносяться з об'єктами, що позначаються ними». Вторинною лексичною номінацією В. Г. Гак і В. Н. Телія вважають використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування. На їхню думку, у мові «закріплюються такі вторинні найменування, що являють собою найбільш закономірні для системи даної мови способи найменування і заповнюють відсутні в ньому номінативні засоби».

В основі процесу фразеологічної номінації лежить **фразеологічне переосмислення**. Переосмислення є одним зі способів пізнання дійсності у свідомості людини і зв'язано з відтворенням реальних або уявлених особливостей відбитих об'єктів на основі встановлення зв'язків між ними. Техніка переосмислення полягає в тому, що стара форма використовується для вторинного або третинного найменування шляхом переносу назв і семантичної інформації з денотатів прототипів фразеологічної одиниці або фразеологічних варіантів відповідно на денотати фразеологічної одиниці або фразеосемантичних варіантів. Найважливішими типами переосмислення є метафора і метонімія.

Поряд з метафоричним і метонімічним переосмисленням, важливу роль для розуміння фразеологічного значення грає поняття **внутрішньої форми**.

Загальновідомо, що поняттям «внутрішня форма» наша наука зобов'язана лінгвістичній концепції В. Гумбольта, що вважає внутрішню форму явищем багатограним, яке впливає з духу народу або національної духовної сили. Подібне визначення внутрішньої форми одержало надалі різні тлумачення. Насамперед, виникло протиставлення внутрішньої форми мови внутрішній формі мовних одиниць, причому внутрішня форма мовних одиниць розуміється різними лінгвістами по-різному.

Поряд з поняттям «внутрішня форма» для формування фразеологічного значення важливим представляється також поняття **«фразеологічна образність»**. По визначенню А. О. Коралової, лінгвістичний образ – це створене засобами мови двох планове зображення, засноване на вираженні одного предмета через інший. Два плани зображення описується в багатьох дослідників: це обумовлений і визначальний компоненти, обумовлена і визначальна частини, який надає характеристику компонентам образності.

У самому фразеологічному значенні є дві сторони: план змісту (десигнат), у якому варто розрізняти сигніфікативний, денотативний і конотативний аспекти, і план вирази, тобто матеріальна оболонка фразеологічної одиниці. Цей двохаспектний характер значення являє собою єдність змісту і форми.

Під денотативним компонентом значення розуміється частина знака, що відбиває в узагальненій формі предмети і явища поза мовленнєвої дійсності. Денотативний компонент у своїй основі поняття характеризує позамовний об'єкт.

Сигніфікативний компонент – значення співвідноситься з комплексом ознак, що складають безпосередньо зміст поняття.

Конотативний аспект – це «стилістичне фарбування фразеологічної одиниці, їхня емоційно-експресивна сторона, тобто відношення носія мови до позамовних сутностей, або посилення ефективності мовного впливу, позбавленого оцінного елемента». Конотативний аспект особливо важливий для фразеологічної семантики, що розуміється двохплановістю семантичної структури всіх фразеологічних одиниць, побудованих на образному переосмисленні. Конотацію можна розглядати як додаткову інформацію з відношення до сигніфікативно-денотативному значенні, як сукупність семантичних нашарувань, що включають у себе оцінний, експресивний, емоційний і функціонально-стилістичний компоненти.

У цілому фразеологічне значення – феномен винятково складний і, зрозуміло, його не можна розглядати як механічну суму складових його компонентів. Семантичну структуру фразеологічної одиниці можна представити як мікросистему, всі елементи якої в тісному зв'язку і взаємодіє між собою.

Полагейкина В. А.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Украина

ОППОЗИЦИЯ «ЧУЖОЙ – СВОЙ» В ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА

На современном этапе развития лингвистической науки особенно актуальным является осмысление в разных направлениях, в том числе лингвистической типологии и сопоставления лингвистики, когнитивной семантики, гендерологии и межкультурной коммуникации.

Одним из актуальных и приоритетных направлений современной лингвистики остается углубленное изучение лингвистики, а именно исследования концептуальной оппозиции «чужой – свой» в английской языковой картине мира. Развитие лингвистической науки и переводоведения, в частности, происходит на почве системного коммуникативно-прагматического подхода, в рамках которого значительное внимание уделяется рассмотрению и исследованию особенностей концептуальных оппозиций в английской языковой картине мира.

В этих условиях особое значение приобретает изучение концептуальной оппозиции «чужой – свой» в английской языковой картине мира.

Закономерностям функционирования данной концептуальной оппозиции как весьма информативного и распространенного явления коммуникации посвящены работы отечественных и зарубежных авторов таких как: В. Русановского, В. Жайворонка, Н. Гуйванюк, В. Кононенко, Т. Космеды, М. Кочергана, Е. Селивановой, И. Голубовской, С. Жаботинской, Иващенко, Л. Лисиченко, Г. Межерина, Т. Радзиевской, Ж. Соколовский, в работе которых приведены как общее описание концептуальной оппозиции «чужой – свой», так и языковая картина мира.

Годами мы можем наблюдать за качественными изменениями в научной методологии исследования языковых явлений и стремление изучать язык в неразрывной связи с культурой, сознанием, мышлением как отдельного индивида, так и всего языкового коллектива, к которому этот индивид принадлежит.

Основой изучения языковых явлений можно считать антропоцентрической принцип, который сформировался в результате осознания того, что язык нельзя понять и объяснить вне связи с ее носителем и пользователем.

Основной чертой антропоцентрического принципа является направленность на исследование языка в единстве с национально-культурными, социально-психологическими и индивидуально-личностными факторами. Каждый язык отражает определенный способ восприятия и объяснения действительности, присущий только той нации (народу), который является ее носителем.

Вся совокупность представлений о мире, закрепленных в значениях языковых единиц, образуют единую систему – языковую картину мира.

Разработку теории «языковая картина мира» активно исследуют украинские и зарубежные лингвисты. Особое внимание уделяется изучению роли различных факторов; вопросов структуризации; выявлению национальной специфики; сопоставимых аспектов функционирования.

В современной лингвистике языковую картину мира понимают как отражение в единицах, категориях и формах языка представлений того или иного этнического коллектива о строении, элементах и процессах действительности; целостное обозначение языка; реализация средств языковой номинации и отражения человека, его внутреннего и окружающего мира. Языковая картина мира отражает действительность сквозь призму культуры нации, выступая при этом как средством ее фиксации и сохранения, так и объективации, актуализации.

Многочисленные научные исследования, которые представляют описание и анализ концептов разного когнитивного состава, показали, что эти ментальные структуры имеют разные проявления и выполняют различные функции в пределах одной языковой картины мира. Например, если одни (перцептивные) имеют номинативный характер и представляют специфику национального мировосприятия непосредственно, то другие имеют сложнейшую когнитивную структуру, тяготеют к универсальности и на основе этого играют регулятивную роль в формировании этнического мировоззрения. Такими концептами являются те, которые вступают в оппозитивные отношения и благодаря этому отражают специфику национальной интерпретации действительности в пределах ее бинарного членения.

На сьогоднішній день дослідження даної теми є актуальним і обумовлені загальною спрямованістю сучасних лінгвістических досліджень на розгляд мовних одиниць з урахуванням закладеної в них когнітивної інформації, особливо національно-етнічних знань і уявлень про дійсність.

Дослідження концептуальної опозиції «свій – чужий» пронизує всю культурно-історичну традицію етносообщества і має універсальний характер, оскільки в основі будь-якого колективного, масового, народного, національного світосприйняття лежать механізми розмежування свого і чужого. В мові ця універсальна культурна опозиція специфічно реалізована на всіх системних рівнях, але одиниці, які її представляють, не аналізовані на достатньому рівні.

По тому перспективним представляється подальше виявлення специфіки концептуальної опозиції «чужий – свій» як базового регулятивного фрагмента англійського мовного свідомості в єдності його образного, інформаційного і ціннісного компонентів.

К. ф. н. Приходько В. С., Шпанько Т. С.

Харківська державна академія фізичної культури, Україна

ЛІНГВО-КОМУНІКАТИВНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Стисло розглянемо лінгво-комунікативні аспекти іншомовного діалогічного спілкування, які в даний час виступають в якості наукової основи навчання іноземних мов.

Комунікативна спрямованість навчання, що впливає із становища комунікативної лінгвістики, орієнтує, насамперед, на такі види мовленнєвої діяльності, як реальне спілкування у формі діалогу у різних його модифікаціях: від елементарного до розгорнутого. З усіх видів мовленнєвої діяльності безумовним пріоритетом є усна форма в її основному оформленні – діалозі. Як зазначається в науково-методичній літературі, діалогічна мова має план змісту і план вираження,

тобто мовні засоби, в яких реалізується зміст висловлювання. Відомо, що мінімальною одиницею діалогу є діалогічна єдність, пара реплік, що належать різним співрозмовникам і утворюють органічне ціле в змістовному структурному відношенні. Тільки в сукупності вони представляють собою закінчене елементарне висловлювання. Інакше кажучи, це дві або більше суміжні репліки, об'єднані семантичні та лексико-граматичні.

Прикладом може послужити наступна діалогічна єдність: *Would you like some ice-cream? Yes I would like some. It is lovely!*

Розглянемо лінгвістичні особливості репліціювання, тобто обмін репліками «об'єднаними структурно-функціонально і семантично в діалогічній єдності» (взаємодії мовленнєвих дій різного змісту іншомовного оформлення). Репліка, яка вказується у науково-методичній літературі, – це окремі висловлювання в системі діалогічного мовлення. Із вищезазначеного випливає, що, дійсно, існує набір реплік для того, щоб висловити згоду із співрозмовником або набір реплік для того, щоб дізнатися, як знайти в незнайомому місті ту чи іншу пам'ятку тощо; набір реплік для того, щоб розмовляти з продавцем магазину та інші. У зв'язку з цим надається велике значення відбору розмовних і ситуаційних кліше, які стають тим самим базовим мовним матеріалом при навчанні діалогічному мовленню.

Крім названих вище типів діалогічних одиниць, є стереотипні мовні дії, наприклад, стійкі вирази мовного етикету, такі як вітання, прохання, висловлення подяки і т. п. Прикладом можуть послужити наступні репліки і мовні кліше, які можна використовувати на заняттях.

Мовні кліше – *good morning! afternoon! evening! Hello! How are you? How do you do? What time is it now?*

Згідно програмним вимогам у методиці навчання діалогічного мовлення використовуються такі вирази мовних дій, якими повинні оволодіти студенти:

Бажання – *to want*; Надія – *hope*; Рішення – *to decide*; Умова – *if*; Невпевненість – *it is difficult to say*; Порада, переваги – *It is better*; Думка – *to think*.

Вводяться також додаткові засоби для вираження причини – *why*; позитивної оцінки – *enjoy, favorite, excellent, splendid*; Схвалення – *what a good idea*; Повинності – *must to have + Infinitive*; Намір – *to be going to*; Можливість-неможливість вчинити дію – *can*; Вимога – *you must*; Порада – *you must*; Дозвіл,

заборона -may, must not; Запрошення – let us; Прохання – will you..? Please + Infinitive, спонукальне речення; Підтвердження, впевненість, згода – of course, all right, fine, that is right; Незгода – Oh no. That is not right, wrong; Захоплення, радість, обурення, невдоволення– окличні речення; Несхвалення – That is bad; Радість – glad, happy, окличні речення; Жалість – I am sorry; Вибачення – I am sorry; Пояснення причини – because; Пропозиція про допомогу – What can I do for you? Відмова – am sorry I cannot; Представлення, знайомство, вдячність, привітання, прощання, привітання – похвала – That is good. Good; Попередження – I think; З'ясування аналогічної інформації – What about... Позитивну оцінку – To like, to love, nice, good, fine, beautiful, wonderful, well, pleasure; Негативну оцінку – bad; Оцінка ситуації, яка викликає труднощі – difficult.

Далі перелік мовних дій розширюється: Порівняння – порівняльна ступінь прикметника; Порада, перевага – It is better; Думка – to think.

Вводяться також додаткові засоби для вираження причини – that is why; Позитивної оцінки – enjoy, favorite, excellent, splendid; Схвалення – what a good idea; Повинності – must to have + Infinitive.

Таким чином, як свідчить науково-методична література, за кількістю мовних реплік діалогічної єдності пропонується класифікація за двочленними, трьохчленними і багаточленними репліками.

Рубцова В. В., Кириленко Л. Г., Мужецкий П. П.

Национальный технический университет

«Харьковский политехнический институт», Украина

К ВОПРОСУ О ТЕХНОЛОГИИ КОНТРОЛЯ СФОРМИРОВАННОСТИ РЕЦЕПТИВНЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ

Поскольку методически обоснованным является поэтапное формирование умений и навыков всех видов иноязычной компетенции, а освоение языка должно происходить в рамках системного подхода, вопросы внедрения в ежедневную практику форм и видов инструментов контроля, соответствующих каждому

этапу и отражающих системность и ритмичность обучения всем аспектам речевой деятельности, не теряют своей актуальности.

Существует большое количество классификаций тестовых инструментов, создаваемых в соответствии с различными параметрами. Согласно типологии А. Дейвиса, есть 4 основных типа тестов: тесты достижений (achievement tests), тесты владения языком (proficiency tests), тесты склонности к языку (aptitude tests), и диагностические тесты (diagnostic tests). Ряд методистов классифицирует тесты по характеру осуществления контроля (progress achievement test – тест текущего и промежуточного контроля успеваемости, final achievement test – тест итогового контроля успеваемости), по объекту контроля (linguistic test – тест лингвистической компетенции, измеряющий языковые навыки, pragmatic test – тест речевой компетенции, измеряющий умения речевой деятельности).

Структура теста и критерии оценки его выполнения должны основываться на целях курса и методологии преподавания. Если на I этапе обучения иностранному языку у студентов формируется грамматический навык и лексическое умение, то на II этапе обучения задачей является овладение закономерностями текстовых смыслообразований, превышающих предложение по объему, т. е. грамматикой текста. На наш взгляд, для измерения лингвистических компетенций, соответствующих упомянутым двум этапам, лучше всего применять классификацию по направленности тестовых заданий. Дискретный тест (discrete test), измеряющий единичные умения и навыки, целесообразно применить на I этапе обучения, а интегральный тест (integrative test), измеряющий ряд умений и навыков в комплексе – на II этапе. Мы разрабатываем и применяем интегральные тесты, главной задачей которых является контроль овладения рецептивными грамматическими навыками, т. е. автоматизированными действиями по узнаванию и пониманию грамматической информации (морфологических форм и синтаксических конструкций) в письменном тексте. Указанные тесты призваны определить, насколько сформирована у студента способность совершать операции и умственные действия по опознаванию грамматических явлений и соотносению их со значениями, которые необходимы для достижения основной цели – извлечения содержательной

информации из текста; насколько быстро и грамотно осуществляется мгновенный прием, переработка грамматической информации, и, соответственно, реализация смыслового восприятия.

Известно, что к основным рецептивным грамматическим навыкам относятся:

– узнавание грамматической конструкции и соотнесение ее со смысловым значением; например, в нашем тесте предлагается распознать императивную конструкцию, а в приведенном ниже примере задача усложняется явлением конверсии:

Инструкция: Underline all the predicates and all parts of each predicate.

Google the word «nanotechnology» and you'll get about 7m results.

– умение отличать одни грамматические конструкции от других, сходных по форме; в данном контексте мы предлагаем задания на дифференциацию омонимических грамматических форм – суффиксов -s, -ed, -ing:

Инструкция: State the functions of the underlined suffixes:

Pfizer licenses insulin products from India's Biocon.

The company emerged strengthened from crisis.

– определение структуры простого предложения и порядок слов в английском предложении; для контроля данного навыка разрабатываемые нами тесты содержат задания на контекстное установление индексов слов, например, мы предлагаем студентам разобраться в структуре предложений, содержащих явления конверсии, проанализировать их и сделать вывод об индексе подчеркнутого слова:

Инструкция: Identify the index of an underlined word from its use in the sentence.

No one questions his capacity as a negotiator.

This results in lower failure rates.

The investment drive face obstacles.

– определение структуры сложного предложения, умение вычленять границы придаточного предложения:

Инструкция: State the number of sentences below.

ARM uses collective insights to design chips it thinks its partners will need.

– определение структуры оборотов (инфинитивных, определительных, обстоятельственных, причастных, герундиальных и т. д.); нами предлагаются задания на опознание групп слов как словосочетаний, предложений, либо придаточных предложений (в подобных заданиях грамматические структуры, предназначенные для распознавания, оформляются как группы слов без заглавных букв и знаков препинания):

Инструкция: Distinguish between sentences and word-combinations.)

rules restricting the global scope of British-owned banks

to enter costs ten dollars

В заключение следует отметить, что методология преподавания иностранного языка, основывающаяся на постепенном продвижении от простого к сложному, от детального к общему, требует адекватных инструментов контроля. Наши разработки на практике показывают целесообразность и результативность применения интегральных тестов на II этапе обучения.

Перекладознавство

Кімін О. К.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ВЗАЄМОДІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ У ГАЛУЗІ ТЕРМІНОЛОГІЇ: АНГЛІЦИЗМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ЗАСВОЄННЯ

Протягом XX століття й у теперішній час в різні терміносистеми нової української мови увійшла величезна кількість поширених у західноєвропейських мовах термінів. В наш час спостерігається поява особливого шару інтернаціональної лексики англійського походження, що пояснюється престижністю англійської мови і його глобальним статусом у світі. Документальним підтвердженням цього феномена служить зафіксоване в «Dictionary of European Anglicisms» за редакцією М. Горлача функціонування лексичних одиниць англійського походження

в 16 європейських мовах. Основну масу інтернаціональних елементів англійського походження становлять кореневі морфеми, що проникають в світові мови, що й володіють здатністю комбінуватися з національними афіксами. Серед тих, що зустрічаються досить часто – слова *bank, business, consult, design, disk, drive, hit, man, market, media, net, style, test*.

Говорячи про поширення англійської мови у світі мається на увазі широке вживання світовими мовами не тільки слів англійського походження, але й словотворчих елементів, таких як морфеми *cyber-, mega-, super-, -er, -gate, -(a)holic, -ing* і т. д. Незважаючи на те, що деякі з них були запозичені в англійську мову, статус інтернаціональних вони здобувають у цей час саме завдяки явищу глобалізації. В українській мові проаналізуємо побутовий, масово-інформаційний, науковий, офіційно-діловий і комп'ютерний дискурси.

Масово-інформаційний дискурс у значній мірі насичений інтернаціоналізмами, що пояснюється традиційною сприйнятливістю ЗМІ до нових тенденцій у мові. У масово-інформаційному дискурсі можливо виділити наступні тематичні групи інтернаціоналізмів: «економіка», «політика», «комп'ютерні технології», «спорт», «громадське життя», «нові технічні поняття». У якості прикладів можна привести такі інтернаціоналізми, як *імпічмент, кілер, консалтинг, лейбл, маркетинг, піар, плеймейкер, провайдер, промоуін, рекет, унісекс, хітмейкер, чат, юзер, футбол, гандбол, ватерполо, бізнес, рекет, маркетинг, бюджет, чек, банкнот, менеджер*.

У комп'ютерному дискурсі факт наявності великого числа інтернаціоналізмів англійського походження пояснюється тим, що в теперішній час англійська мова є в усьому світі основною мовою спілкування в Інтернеті й мовою комп'ютерних технологій, лексичні одиниці, які належать саме їй запозичуються багатьма мовами. В якості прикладів лексичних одиниць даної групи приведемо наступні: *геймер, мейл, плагін, принтавати, сайт, hotmail, e-mail*.

Науково-технічна термінологія традиційно вважалася пріоритетною для інтернаціональної лексики, оскільки основна кількість термінів утворювалася за допомогою інтернаціональних морфем греко-латинського походження. Прикладами

сучасних інтернаціональних термінів служать такі слова, як *інтерфейс, конектор, процесор, рейтинг, сіді-чейнджер, трек тюнер*.

Офіційно-діловий дискурс, представлений офіційно-документальним і побутово-діловим форматами, незважаючи на замкнутість і ізольованість, відкритий для нової лексики, особливо англійського походження. Це пояснюється, по-перше, переважним положенням англійської мови при здійсненні міжнародних дипломатичних і ділових контактів, і, по-друге, глобалізацією економіки, що веде до використання глобального англійського в якості єдиної мови спілкування й, як наслідок, появи загального фонду інтернаціональної лексики англійського походження. Характерними прикладами є *віце-спікер, мерчендайзер, саміт, самплинг, топ-менеджмент*.

У побутовому дискурсі, проаналізованому на прикладі молодіжного жаргону, представлені інтернаціоналізми, що зберігають оригінальне значення, і гібриди, утворені приєднанням до іноземного кореня російського суфікса, приставки або закінчення, що впливають на зміну значення слова-джерела. Аналіз проводився на матеріалі словників молодіжного жаргону й сленгу, а також публікацій у ЗМІ, орієнтованих на молодь. У даній сфері інтернаціоналізми утворюють тематичні групи «спорт», «музика», «дозвілля», «хіпі-культура», «комп'ютерні ігри» і т. д. У якості прикладів можна привести такі лексичні одиниці, як *гамити, дринкати, клаббер, мен, піпл, окей, меседж, бойфренд, комфорт, джемпер, френч, смокінг, біфштекс, кекс*.

Таким чином, всі ці приклади підтверджують факт появи великої кількості інтернаціональної лексики англійського походження внаслідок пріоритетної позиції в якості глобальної мови. Також можна відзначити проникнення інтернаціоналізмів у всі сфери людської мовної діяльності. Англійська мова, що поширюється й функціонує в теперішній час, забезпечує міжнародне спілкування й сприяє об'єднанню світового співтовариства, особливо у сферах науки й техніки.

Українська мова належить до європейської мовної зони, основу інтернаціоналізмів якої становлять грецькі або латинські корені, хоч інтернаціоналізмом у цьому ареалі може стати й назва, утворена на ґрунті будь-якої іншої європейської мови, що проникла в неблизькоспоріднені мови.

Слід зазначити, що на українському мовному ґрунті запозичення нерідко ставали єдиними назвами спеціальних наукових понять, що забезпечувало одну з найважливіших властивостей терміна – однозначну відповідність наукового поняття і його найменування.

Проте прагматичний підхід до терміна як такого, що вказує тільки на поняття, вступає в суперечність із фундаментальними засадами набування знань, основу яких становить думка про те, що найлегше й найприродніше людина формує знання й пізнає світ засобами рідної мови. У зв'язку з цим у кодифікації терміни-інтернаціоналізми засвоюються п'ятьма способами:

1) запозичення без перекладу (найбільш поширений спосіб): *автоколіматор, агрегат, адсорбція, блок, поляризація*;

2) заміна міжнародного терміна національним відповідником (рідко): *дво-член* (замість *біном*), *куля* (*сфера*), *сустав* (*шарнір*);

3) розташування національного відповідника перед інтернаціоналізмом, що, очевидно, свідчить про надавання переваги першому: *чинник, агент; кружало, диск; мірило, масштаб; чоло хвилі, фронт хвилі*;

4) розташування новоствореного національного відповідника після міжнародного терміна: *абсорбція, вбирання; абсорбціометр, вбиромір; адгезія, прилипність; біфіляр, двонитник; вібратор, коливальник; дисперсія, світлорозсів; монохорд, однострун; телеметрія, далекомірювання*;

5) узгодження правопису ряду термінів (*магнет, хемія*) і їх роду (*атмоліза, аналіза, анода еліпса, катода, фотоліза*) із західноєвропейськими мовними взірцями (пор. рос. *магнит, химия; атмолиз, анализ, анод, эллипсис, катод, фотолиз*).

Деякі українські вчені притримуються думки, що інтернаціоналізми можуть засмічувати лексику нашої мови. На думку професора Б. Степанишина, лексика мовця характеризується найперше її чистотою, синонімічним багатством, нормативністю вимови і, зрештою, співвідношенням рідних (українських) і чужомовних слів.

Проте є, звичайно, чимало інтернаціональних слів, без яких у мовному спілкуванні обійтися важко, а то й взагалі неможливо (особливо коли йдеться про наукові та технічні поняття).

Отже, протягом ХХ століття й у теперішній час в різні терміносистеми української мови увійшла величезна кількість поширених у західноєвропейських мовах термінів. У підсумку виходить, що зроблено тільки деякі кроки на шляху до повернення зовнішній форми інтернаціоналізмів питомих українських рис.

Олейник Е. И., Гнатенко К. В.

Харьковская государственная академия физической культуры, Украина

ОСОБЕННОСТИ ЗНАЧЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ СПОРТИВНОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ

Во многих работах по фразеологии отмечается важная роль внутренней формы в семантической структуре фразеологизмов. Понятие внутренняя форма языка (*innere sprachform*) было введено в лингвистику выдающимся немецким ученым Уильямом фон Гумбольдом (1767–1835). В применении к слову внутренняя форма обычно понимается как его исходно – этимологическое значение так и образные элементы в его значении. Подобная трактовка внутренней формы с теми или иными модификациями или без них встречается во многих последующих определениях.

Будучи динамическим компонентом значения, внутренняя форма в некоторых случаях выдвигается на первый план и обуславливает семантику слова. Это вполне справедливо и в отношении фразеологических единиц.

Все фразеологические единицы восходят к потенциальным фразеологизмам, которые обозначают познанные человеком объекты вне языковой действительности. Но это не означает, что все фразеологические единицы проходят один и тот же путь развития, так как в их основе лежат разные прототипы.

По мнению А. В. Кунина существует четыре прототипа фразеологических единиц: речевые, языковые, внеязыковые и смешанные.

Для спортивной фразеологии характерно наличие речевых и языковых прототипов. Внеязыковые (деривационно связанные с легендами, историческими

фактами и др.) и смешанные (восходящие деривативно к определенному тексту) прототипы для спортивной фразеологии не характерны.

К речевым прототипам фразеологизмов относятся обороты с прозрачной внутренней формой. Следует отметить тот факт, что в спортивной фразеологии прозрачность внутренней формы ассоциируется со знанием говорящими правил того или иного вида спорта.

К языковым прототипам фразеологизмов относятся обороты, у которых прототипом второго, фразеосемантического варианта, является первый, компоненты которого имеют буквальное, но осложненное значение.

Примеры речевых прототипов спортивной фразеологии:

Hit between the eyes – ударить между глаз, потрясти, произвести сильное впечатление. The ball is in someone's court – мяч на чьей либо половине поля; чья либо очередь совершать действие, что либо предпринимать. Throw in the towel – выбрасывать на ринг полотенце, сдаваться, признавать себя побежденным. Toe the line – стать на стартовую черту, подчиняться требованиям, строго придерживаться правил. Have two strikes against one – быть в затруднительном, тяжелом положении.

Примеры языковых прототипов спортивных фразеологизмов: A clean sweep – 1. Полная победа спортивной команды, политической партии и т. д. 2. Полное избавление. Take smth in one's stride – 1. Легко преодолевать трудности, легко добиваться своего. 2. Считать что-либо естественным, принимать что-либо как должное. A grandstand finish – 1. Игра на зрителя, на публику 2. Демагогия, позерство, «работа на публику», стремление к дешевым эффектам. Be nowhere – 1. Не попасть в число финалистов, безнадежно отстать, потерпеть поражение. 2. Растеряться, не знать что сказать.

Следует так – же отметить высокую мотивированность фразеологических значений спортивных фразеологических единиц английского языка, их синхронную связь с буквальными значениями компонентов. Это объясняется тем, что исчезновение определенной реалии (в данном случае – утрата популярности определенным видом спорта) – нарушает деривационную связь между фразеологической единицей и ее прототипом, что в данном случае выводит

фразеологическую единицу из употребления, так как слушающий не поймет значения фразеологизма, не зная (хотя бы в общих чертах) правил видов спорта, с которым фразеологическая единица связана деривационно.

Во многих случаях, не зная правил того или иного вида спорта невозможно понять значения той или иной фразеологической единицы.

Примеры:

On a good (bad, sticky) wicket – в хорошем (плохом, затруднительном) положении (крикет).

Also ran – 1. Неудачливый участник соревнований. 2. Неудачник, не выдержавший сравнения (конный спорт).

(В отчетах о скачках или бегах имена лошадей, не занявших призового места приводятся после сведений о победителях. Это перечисление начинается словами also ran (так же участвовали)).

Saved by the bell – спасенный в последнюю минуту благодаря вмешательству извне. [Этимологически – избежавший нокаута благодаря прозвучавшему гонгу (о боксере)] (бокс).

Get a deadwood on smb. – иметь бесспорные преимущества перед кем-либо, поставить кого-либо в тяжелое или неловкое положение. [Выражение взято из игры в кегли, deadwood – упавшая кегля, удар по которой, если она находится впереди, дает возможность сбить остальные].

Out in the left field – 1. Глубоко заблуждающийся. 2. Спятивший, не в своем уме (бейсбол).

Таким образом, подтверждается мнение, что внутренняя форма фразеологизма – это значение его прототипа, с которыми фразеологическое значение связано деривационными отношениями.

Буквальные значения компонентов фразеологической единицы не всегда совпадают со значением ее прототипа, и это характерно так же и для фразеологических единиц спортивной фразеологии.

Примеры:

Skin the cat – кувыркаться (этимологически – переворот под жердями).

Ask (answer) the question – добиваться напряжения всех сил (напрячь все силы повинуюсь жокею).

К. філол. н. Карпець Л. А., Олійник О. І.

Харківська державна академія фізичної культури, Україна

МОВНА ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження мовної освіти набуває сьогодні особливо гострого характеру, оскільки відбувається боротьба за панування в інформаційному просторі. Конкурентоздатність держави й окремо взятої людини залежить від володіння інформацією, а тому втрата інформації у зв'язку з мовним бар'єром стає однією з актуальних соціальних проблем сучасності. Вміння працювати з інформацією як рідною, так і іноземними мовами забезпечує перевагу людини в будь-якій сфері діяльності. Варто зазначити, що рівень знань іноземної мови залежить від рівня володіння мови, яку людина вважає для себе рідною, адже саме рідною мовою відбувається процес становлення вміння мислити.

Сучасне вивчення мови передбачає не лише розгляд її як засіб пізнання, необхідне також дослідження мовної освіти як способу організації та здійснення суспільного розвитку. В умовах змін, які відбуваються в суспільстві і в самій системі освіти розкривається онтологічний характер змін у мовній освіті; специфічні аксіологічні характеристики сучасної мовної освіти; епістемологічні основи мовної освіти в контексті оволодіння людиною рідною і нерідною мовами та прагматична спрямованість самої мовної освіти.

Багатоаспектність мовної дійсності і мовної політики взаємозв'язані. Значення мовної освіти як форми реалізації мовної політики держави зростає, оскільки вирішення мовних проблем повинно спрямовуватися на формування певного мовного стану суспільства. Так, збереження національної і мовної ідентичності не заперечують інші проблеми, що стосуються мови й мовної освіти.

Мовний підхід в освіті розкриває основу освіти, оскільки в ній відображаються всі процеси, які відбуваються в суспільстві (онтологічний аспект мовної освіти).

В умовах інформаційного суспільства на перший план висуваються інформація і знання мови залишається матеріальним носієм інформації.

Глобальні, політичні, економічні, культурні та міграційні процеси, що відбуваються в суспільстві, передбачають і зміну ставлення до мовної освіти, причому з урахуванням нових вимог, що не можливо без філософської рефлексії даної проблеми. Мовний освітній простір необхідно організовувати таким чином, щоб у ньому відображалася мовна політика, яка б сприяла зміцненню позицій рідної мови і також відкривала нові можливості для розвитку інших мов з урахуванням специфіки реальної мовної ситуації у світі.

Мова необхідна людині як дух народу, його світобачення, оскільки за допомогою її ми мислимо і спілкуємося. Ці функції мови є соціально найбільш важливими.

Проблемна ситуація полягає у протиріччі між невідповідністю адекватної концепції мовної освіти, практики мовного підходу, в освіті в умовах формування інформаційного суспільства і вступ нашої держави до глобального освітнього простору.

Ерестично цінною методологічною основою аналізу умов і специфіки формування освітнього простору є єдність онтологічного (дослідження мовної освіти як сутності), аксіологічного (виявлення цінностей і умов їх змін в сучасному суспільстві), епістемологічного (обґрунтування специфіки оволодіння рідною та іноземними мовами в освітньому процесі), антропологічного (вивчення мови за її роллю для людини, призначення в життєдіяльності людини, функціями для розвитку людської особистості), праксеологічного підходу (шляхи перетворення мовної освіти як підсистеми освітньої практики).

Мовна освіта – одна із підсистем сфери освіти, в якій мова і освіта є як соціальні явища, що мають у своїй основі комплексний системний характер. Слід розуміти процес засвоєння систематизованих знань про знакові системи рідної

мови та інших мов, які дозволяють здійснювати мовну діяльність, не обмежену власним мовним простором, з метою встановлення взаєморозуміння і формування умінь, взаємодії між представниками різних мов і культур, а також процес виховання засобами рідної та іноземних мов.

В умовах глобальної комунікації проблеми мовної освіти як мета освіти набувають особливої актуальності. Мова і мовна освіта формуються в певному соціальному контексті, згідно з яким мова реагує на зміни в суспільстві залежно від змін у змісті історичної епохи, а саме від характеру історичних обставин, за яких відбувається її функціонування. Слід зазначити, що розвиток особистості здійснюється за допомогою вивчення мови і в процесі засвоєння індивідом мови як засобу міжкультурної взаємодії і пізнання.

Філософія освіти є методологічною основою дослідження проблем сучасного мовного контексту освіти. Мовна освіта, а також і онтологічні проблеми, економічні, політичні й культурні, відображаються в змісті й способі суспільного життя. Процеси, які відбуваються в суспільстві, розкривають вимоги, що висуває суспільство до мовної освіти в певний період свого розвитку. По-перше, це аксіологічні вимоги, тобто яким чином мова як явище культури відображає систему цінностей, що існують у суспільстві і є актуальними для певної культури і як у мовній освіті існує співвідношення понять, що мають місце в різних культурах. По-друге, мова піде про епістемологічні вимоги : які способи фіксації усього перерахованого в тих або тих базових уявленнях, на яких здійснюється освоєння рідної та іноземних мов в процесі освіти. Важливим є також характер взаємодії мови, світогляду, мовної картини світу у зв'язку з вирішенням освітніх завдань, що стосуються оволодіння людиною нерідною(іноземною) мовою.

Соціально-історичні процеси в багатьох аспектах визначають свідомість людей, їх світогляд фіксується в мові носія кожної із багатьох мов, що відображають духовні якості народу.

Світорозуміння, як частина світогляду, містить у собі сукупність певних завдань і уявлень про світ, який стосується як сучасного, так і минулого та майбутнього.

Кожна національна мова – це особливий спосіб бачення світу, і чужа соціальна дійсність суперечить уже сформованому у людини світогляду. Об’єктивно, перед людиною з уже сформованими цінностями, національними забобонами й упередженнями, в новому для неї мовному середовищі виникає проблема переоцінки цінностей. При цьому її індивідуальне світорозуміння викликає складнощі в розумінні і прийнятті «чужого» світогляду в процесі соціальної взаємодії.

Для розуміння мовної картини світу необхідно спочатку вивчити співвідношення цих двох світорозумінь.

Однією з основних проблем при оволодінні іноземною мовою, для вирішення якої потрібна відповідна організація освітнього процесу, є зміна в свідомості людини картин світу, які по-різному відображені мовними засобами і несуть різне світоглядне навантаження. Рівень оволодіння нерідного мовного залежить від рівня оволодіння рідною мовою, якою людина вчиться мислити, і стандарти національного мислення природнім чином переносяться в систему стандартів мислення, які належать до нерідної мови, відбувається так званий процес транскulturації виступає культурний полілог, в процесі якого «не повинно відбуватися повного синтезу, злиття, повного культурного перекладу, де культури зустрічаються, взаємодіють, але не зливаються. Процес виходить за межі мовної освіти. Мовна освіта як процес розкриття і поєднання світобачення має інтегративний характер, з урахуванням якого необхідно формувати навчальні програми, дозволяють адаптування одне світобачення до другого, розуміти, що різні мови сформовані на основі певних світоглядів.

ЗМІСТ

ЕКОЛОГІЯ

Екологічні засади еволюції та охорони навколишнього середовища

Мурадян З. З. Анализ и оценка изменения абсолютного максимального расхода воды наиболее крупных рек бассейна озера Севан..... 3

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Дизайн

Приступа О. В., Приступа Т. С. Дизайн упаковки серії Limited Edition (на прикладі алкогольних та безалкогольних напоїв) 7

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Теорія та історія культури

Уварова Т. І. Ментальність як феномен культури: чинники її формування..... 10

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Теорія і методика професійної освіти

Скорик Ю. М. Позитивний професійний образ викладача вищої школи як чинник формування резистентності до психофізичного вигорання 13

Інформаційно-комунікаційні технології в освіті

Герасимчук О. Б. Інформатизація освітнього процесу та підвищення рівня професійної майстерності педагогів 16

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Політичні інститути та процеси

Єремєєва І. А. Теоретичні підходи західної політології щодо сутності бюрократії..... 20

Політична культура та ідеологія

Латыгина Н. А. Сущность ваххабизма..... 22

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Медична психологія

- Романець З. О.* Комунікативна компетентність медичних працівників у контексті професійної я-концепції і деонтології..... 26

Соціальна психологія

- Боярин Л. В.* Особливості соціалізації підлітка у дистантній сім'ї..... 30

Педагогічна та вікова психологія

- Райлянова В. Э.* Психолінгвистические аспекты в изучении иностранного языка 33

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Прикладні соціально-комунікаційні технології

- Краснов А. Г., Краснова Н. А.* Исследование сущности русской ДНК в перспективе трансформации бренда «Лада» 37
- Краснов А. Г., Краснова Н. А.* К вопросу о корректности терминологической формулы «интегрированные маркетинговые коммуникации» 43

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Спеціальні та галузеві соціології

- Прасюк О. В.* Ідентифікація громадської думки 47

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Галузеве машинобудування

- Боровець В. М., Савчин Б. М., Шенбор В. С., Брусенцов В. Г.* Вібраційні майданчики виготовлення бетонних виробів..... 50

Інформатика, обчислювальна техніка та автоматизація

- Гето Ю. А., Лесюк О. В., Лепіхова М. С., Микитин Н. І., Соляник Б. М.* Розвиток векторних інформаційних технологій 54

Енергетика

- Деревянко О. В.* Усовершенствование системы аварийной подпитки циркулирующих водных сред технологического оборудования АЭС 57

Безпека життєдіяльності

- Сумарченкова И. А., Бузуев И. И.* Оценка поражающих факторов при возникновении и развитии аварии на установке депарафинизации масел 60

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

- Лахтин А. Ю., Лахтина Ю. В.* Игровой метод обучения как средство адаптации студентов к обучению в учебном заведении..... 63

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Літературознавство

- Сардарян К. Г.* Художня література в контексті української культури (на матеріалі творчості І. В. Жиленко) 67

Українська та російська мови

- Сорокіна Ю. М.* Організація значення фразеологізмів 70

Германо-романські мови

- Полагейкина В. А.* Оппозиция «чужой – свой» в языковой картине мира..... 73
- Приходько В. С., Шпанько Т. С.* Лінгво-комунікативні основи навчання іншомовного діалогічного мовлення 75
- Рубцова В. В., Кириленко Л. Г., Мужеєцкий П. П.* К вопросу о технологии контроля сформированности рецептивных грамматических навыков 77

Перекладознавство

- Кімін О. К.* Взаємодія англійської та української мов у галузі термінології: англіцизми та способи їх засвоєння..... 80
- Олейник Е. И., Гнатенко К. В.* Особенности значения фразеологических единиц спортивной фразеологии 84

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Філософія науки і освіти

- Карпець Л. А., Олійник О. І.* Мовна освіта в інформаційному суспільстві 87

Н а у к о в е в и д а н н я

Мови видання: українська, російська

СПЕЦПРОЕКТ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірник наукових праць
IX Міжнародної науково-практичної конференції
Київ – Дніпропетровськ • 30–31 травня 2014 р.

У двох томах

Том 2. Актуальні питання сучасності

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор Біла К. О.
Оригінал-макет Єнішко М. Г.
Дизайн обкладинки Біла К. О.
Технічний редактор Єнішко М. Г.

Підп. до друку 23.06.14. Формат 60х84¹/₁₆.
Ум. др. арк. 4,23. Тираж 100 пр. Зам. № 0614-02.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.2009

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпропетровськ, пр. К. Маркса, 111, оф. 17

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com

НОТАТКИ

[illegible]

[illegible]